

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA MANAGEMENTU

Využití pamětihodností vytvořených firmou Baťa, a.s. v současném cestovním ruchu

The Use of Sights Created by Bata, a.s. in Present Tourism

Student:

Jarmila Všetulová

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Václav Lednický, CSc.

Ostrava 2012

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra managementu

Zadání bakalářské práce

Student: **Jarmila Všetulová**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6501R006 Ekonomika cestovního ruchu
Specializace: 02 Ekonomika cestovního ruchu
Téma: **Využití pamětihodností vytvořených firmou Baťa, a.s. v současném cestovním ruchu**
The Use of Sights Created by Bata, a.s. in Present Tourism

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Metodika zpracování a cíl práce
 3. Teoretická východiska a charakteristika města Zlína
 4. Pamětihodnosti vytvořené firmou Baťa, a.s.
 5. Výsledky průzkumu a analýzy
 6. Návrhy a doporučení
 7. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

ERDÉLY, Evžen. *Baťa, švec, který dobyl svět*. Zlín: Archa, 1990.
SPATHOVÁ, Jana. *Památky Zlínského kraje*. Zlín: Zlínský kraj, 2006. ISBN 80-239-8348-2.
ŠEVEČEK, Ondřej. *Zrození Baťovy průmyslové metropole: továrna, městský prostor a společnost ve Zlíně v letech 1900-1938*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-42-5.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Václav Lednický, CSc.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 11.05.2012

Ing. Petra Horváthová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Využití pamětihodností vytvořených firmou Baťa, a.s. v současném cestovním ruchu vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. Václava Lednického, CSc. a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje.

V Uherském Hradišti dne 11.5.2012

.....
vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu doc. Ing. Václavu Lednickému, CSc. za odborné vedení, cenné rady a čas, který mně v průběhu vypracování této práce poskytoval.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost, kterou mi věnovali po celou dobu mého studia.

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	METODIKA ZPRACOVÁNÍ A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	6
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA A CHARAKTERISTIKA MĚSTA ZLÍN	8
3.1	Základní charakteristika cestovního ruchu	8
3.1.1	Pojem cestovní ruch	8
3.1.2	Základní pojmy v oblasti cestovního ruchu	8
3.1.3	Typologie cestovního ruchu	10
3.1.4	Předpoklady rozvoje cestovního ruchu	11
3.2	Firma Baťa	13
3.2.1	Tomáš Baťa a vývoj firmy pod jeho vedením.....	13
3.2.2	Jan Antonín Baťa.....	15
3.2.3	Baťova soustava řízení	17
3.3	Zlín	19
3.3.1	Současný Zlín	19
3.3.2	Historie města Zlín	20
4	PAMĚTIHODNOSTI VYTVOŘENÉ FIRMOU BAŤA, A.S.....	21
4.1	Zlínská architektura	21
4.1.1	Výstavba rodinných domků	22
4.1.2	Občanské stavby.....	28
4.1.3	Průmyslové stavby	37
4.2	Významné turistické cíle a atraktivity Zlína a okolí.....	38
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU A ANALÝZY	44
5.1	Dotazníkové šetření	44
5.1.1	Výsledky výzkumu zaměřeného na obyvatele trvale žijící ve Zlíně.....	45
5.1.2	Výsledky výzkumu zaměřeného na návštěvníky Zlína.....	52

5.1.3	Shrnutí výzkumu	61
5.2	SWOT analýza cestovního ruchu ve Zlíně.....	63
6	NÁVRHY A DOPORUČENÍ	65
7	ZÁVĚR.....	68
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
	SEZNAM ZKRATEK.....	76
	PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
	SEZNAM OBRÁZKŮ	
	SEZNAM GRAFŮ	
	SEZNAM PŘÍLOH	

1 ÚVOD

Cestovní ruch představuje významný společenský a ekonomický fenomén. Každoročně v rámci cestovního ruchu dochází k velkému pohybu lidské populace nejen za účelem rekreace, ale také poznávání.

V České republice se nachází spousta zajímavých míst a měst, které stojí za to poznat. Jedním z nich je i město Zlín, ve kterém se nachází plno funkcionalistických stavebních skvostů, které nemají obdoby v rámci celé Evropy a jen těžko bychom podobné pamětihodnosti hledali v jiných městech. Město Zlín je bezesporu silně spojeno se jménem Tomáše Bati a firmou Baťa, a.s. vůbec.

Tomáš Baťa však není pouze jméno, ale také symbol moderny a označení celého společenského proudu. Podařilo se mu vytvořit jedinečné dílo, které svým obsahem přesahuje nejenom české, ale i evropské poměry. Ve zchudlé a odlehlé části Valaška dokázal vybudovat moderní průmyslový podnik, který odstartoval dynamický rozvoj nejen města, ale i celého regionu. Osobnost Tomáše Bati je neodmyslitelně spojena se Zlínem, neboť právě on se podepsal na nezaměnitelné podobě a osobitém výrazu města, který mu propůjčuje funkcionalistická architektura a moderní urbanistický půdorys. Po stopách Tomáše Bati se vydal i Jan Antonín Baťa a stal se tak úspěšným pokračovatelem této budovatelské koncepce.

Díky tomuto baťovskému dědictví má Zlín na mapě cestovního ruchu významné místo a turisty láká především pro své architektonické delikatesy, jejichž základními stavebními prvky jsou železobeton, sklo a ocel. Budovatelské aktivity firmy Baťa, a.s. zanechaly však hmatatelné stopy i mimo Zlín. Největší turistický potenciál nese v současném cestovním ruchu Baťův kanál, který se v posledních letech stal exkluzivní turistickou destinací Zlínského a Jihomoravského kraje.

Bakalářskou práci „Využití pamětihodností vytvořených firmou Baťa, a.s. v současném cestovním ruchu“ jsem si vybrala, protože město Zlín mám ráda a pokaždé když ho navštívím, dýchne na mě svým kouzlem a silou, kterou ukrývají zdejší impozantní stavby.

2 METODIKA ZPRACOVÁNÍ A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Téma mé bakalářské práce zní „Využití pamětihodností vytvořených firmou Baťa, a.s. v současném cestovním ruchu“. Při zpracování této bakalářské se vycházelo z odborné literatury, brožur a webových stránek. Práce se skládá celkem ze sedmi kapitol a je rozdělena na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část je zaměřena na základní charakteristiku cestovního ruchu, kde je vymezena definice cestovního ruchu, účastníci, druhy a formy cestovního ruchu a také jsou zde stanoveny předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Vzhledem k tomu, že má bakalářská práce se zabývá pamětihodnostmi vytvořených firmou Baťa, a.s., jsou představeny klíčové osoby firmy Baťa, a.s., jimiž jsou Tomáš Baťa a jeho bratr Jan Antonín Baťa, a také vývoj této firmy pod jejich vedením. Práce se stručně zabývá také Baťovou soustavou řízení. Dále je popsán Zlín, jeho poloha, rozloha, členění města. Je zde zdůrazněn význam města z hlediska současnosti, jeho kulturní a sportovní akce, situace z hlediska dopravy. Také je věnována pozornost historii města a zlomovým okamžikům, které stojí za rozvojem Zlína.

Praktická část je zaměřena na pamětihodnosti vytvořené firmou Baťa, a.s. Velká pozornost je upřena na podkapitolu mapující architektonické dění v období rozvoje Baťova obuvnického impéria, kde v rámci části zabývající se zlínskou architekturou jsou popsány nejdůležitější výstavby a objekty, které v současné době tvoří nejvýznamnější památky pocházející z dílny firmy Baťa a mají význam pro cestovní ruch. Patří sem občanské stavby, kolonie rodinných domků i průmyslový areál. V rámci této kapitoly jsou uvedeny i další významné turistické cíle a atraktivity nacházející se ve Zlíně i jeho okolí, které jsou především spojeny s působením Bati.

Velká část mé práce je věnována dotazníkovému výzkumu, který je dvojího zaměření, a to na občany Zlína a návštěvníky Zlína. Dotazníkové šetření určené pro trvale žijící občany poukazuje na jejich postoje týkajících se zlínských pamětihodností a atraktivit, zájem o tyto pamětihodnosti a jejich oblíbenost. Výzkum zaměřený na návštěvníky Zlína zjišťuje stěžejní důvody návštěvy města, návštěvnost a zájem o baťovské památky. Na základě výsledků z dotazníkového šetření, nastudovaných materiálů a literatury je provedena SWOT analýza cestovního ruchu města Zlín. V závěrečné části práce jsou navržena doporučení pro rozvoj CR ve Zlíně a lepší využití Baťových pamětihodností.

Cílem mé bakalářské práce je poukázat na nejvýznamnější pamětihodnosti vytvořené firmou Baťa, a.s., zmapovat názory a postoje návštěvníků i stálých obyvatel Zlína v souvislosti se zlínskými památkami, zájem o tyto památky, které vznikly díky působením firmy Baťa a navrhnout nové možnosti pro lepší využití Baťových pamětihodností a rozvoj cestovního ruchu ve Zlíně.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA A CHARAKTERISTIKA MĚSTA ZLÍN

3.1 Základní charakteristika cestovního ruchu

3.1.1 Pojem cestovní ruch

Cestovní ruch v současné době patří mezi významné ekonomické a sociální jevy. Přesné vymezení a definování pojmu cestovní ruch není jednoduché. V minulosti byla uskutečněna řada pokusů o jednoznačnou definici, z tohoto důvodu se v odborné literatuře nachází různá vysvětlení, které jsou více, či méně výstižná. Za účelem sjednocení názorů na definování cestovního ruchu z hlediska statistiky Světová organizace cestovního ruchu (WTO) organizovala v roce 1991 konferenci o statistice cestovního ruchu.

Cestovní ruch dle WTO tedy představuje činnost osoby cestující ve volném čase na přechodnou dobu do místa nacházejícího se mimo její trvalé bydliště, přičemž účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě. Tato definice neřadí do cestovního ruchu:

- pravidelně se uskutečňující cesty do zahraničí,
- cesty v rámci trvalého bydliště,
- dočasné přemístění se za prací,
- dlouhodobou migraci.[2], [3]

3.1.2 Základní pojmy v oblasti cestovního ruchu

V souvislosti s vymezením pojmu cestovní ruch, byla definována řada dalších pojmů, které se především vztahují k detailnějšímu rozlišení různých typů účastníků cestovního ruchu, a to nejen v oblasti domácího, ale i zahraničního cestovního ruchu. Jedná se o tyto pojmy:

Stálý obyvatel - rezident

- **v domácím cestovním ruchu** ve vztahu k určitému místu je to osoba, která žije v tomto místě alespoň po dobu šesti po sobě jdoucích měsíců před příjezdem do jiného místa na kratší dobu než šest měsíců,

- **v zahraničním cestovním ruchu** ve vztahu k dané zemi je za stálého obyvatele považována osoba, která v zemi žije alespoň jeden rok před příjezdem do země jiné na kratší dobu než jeden rok. [5]

Návštěvník – visitor

- **v domácím cestovním ruchu** je to osoba, která má místo trvalého bydliště v dané zemi a cestuje na jiné místo v zemi mimo trvalé bydliště na dobu kratší než je šest měsíců, za účelem jiným než je výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě,
- **v zahraničním cestovním ruchu** je za návštěvníka považována osoba, která cestuje do jiné země na dobu kratší než jeden rok, přičemž hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštívené zemi. [5]

Turista- tourist

- **v domácím cestovním ruchu** je to osoba trvale usídlená v zemi, která cestuje do jiného místa v téže zemi, na dobu zahrnující alespoň jedno přenocování, zároveň však tato doba nesmí překračovat šest měsíců, hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě,
- **v zahraničním cestovním ruchu** je to osoba, která cestuje do jiné země, než ve které má své trvalé bydliště, na dobu zahrnující alespoň jedno přenocování, zároveň však tato doba nesmí překračovat jeden roku, hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštívené zemi. [5]

Dále z hlediska délky pobytu dělíme:

- **turista na dovolené (holidaymaker)** – turista, který na daném místě pobývá více než určitý počet nocí nebo dní,
- **krátkodobě pobývajícím turistu (short-term tourist)** - turista, který cestuje na dobu nepřekračující stanovený limit, ale trávající déle než 24 hodin a zahrnuje pobyt alespoň s jedním přenocováním. [5]

Výletník – excursionist, same-day visitor

- **v domácím cestovním ruchu** je to osoba trvale usídlená v dané zemi, která cestuje do místa nacházející se mimo místo jejího trvalého bydliště na dobu kratší než

24 hodin, aniž by v navštíveném místě přenocovala, hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě,

- **v zahraničním cestovním ruchu** je to osoba, která cestuje do jiné země, než ve které má místo trvalého bydliště na dobu kratší než 24 hodin, aniž by v navštíveném místě přenocovala, hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti. [5]

3.1.3 Typologie cestovního ruchu

Specifikovat cestovní ruch jen ve všeobecné rovině je nevyhovující, jelikož v každodenní praxi se setkáváme s různými druhy a formami cestovního ruchu, které se neustále obohacují a vyvíjejí na základě poptávky účastníků cestovního ruchu a technicko-technologických možnostech nabídky. V odborné literatuře se můžeme setkat se značnou různorodostí druhů a forem cestovního ruchu a také s odlišnými pohledy na výklad co je forma a co je druh cestovního ruchu. [2], [3]

Druhy cestovního ruchu

O druzích cestovního ruchu mluvíme, když za základ posuzování cestovního ruchu považujeme motivaci účastníků CR, tedy účel, za jakým cestují a pobývají přechodně na cizím místě.

Druhy cestovního ruchu rozlišujeme tedy na:

• rekreační cestovní ruch,	• zdravotní cestovní ruch,
• dobrodružný cestovní ruch,	• lázeňský cestovní ruch,
• sportovní cestovní ruch,	• kongresový cestovní ruch,
• náboženský cestovní ruch,	• obchodní cestovní ruch,
• myslivecký a rybářský cestovní
ruch,	• stimulační cestovní ruch. [3]

Formy cestovního ruchu

O formy cestovního ruchu se jedná tehdy, když jako základ posuzování cestovního ruchu vezmeme různé příčiny, které ho ovlivňují a rovněž důsledky, které přináší.

Formy cestovního ruchu dělíme z různých hledisek:

- **z geografického hlediska** - domácí, zahraniční, mezinárodní, národní, vnitřní a regionální cestovní ruch,
- **podle počtu účastníků** - individuální, skupinový, ekologický a masový cestovní ruch,
- **podle věku účastníku** - cestovní ruch dětí, mládežnický, seniorský a rodinný cestovní ruch,
- **podle způsobu organizování** – individuální cesty, organizovaný zájezd, klubový cestovní ruch,
- **podle převažujícího místa pobytu** - městský, příměstský, venkovský cestovní ruch, agroturistika, ekoagroturistika, přímořský, horský a vysokohorský cestovní ruch,
- **podle použitého dopravního prostředku** - motorizovaný, železniční, lodní a letecký cestovní ruch,
- **podle ročního období** - sezonní, mimosezonní a celoroční cestovní ruch
- **podle délky účasti** - krátkodobý, dlouhodobý, výletní a víkendový cestovní ruch,
- **ze sociologického hlediska** - etnický, komerční, sociální cestovní ruch, návštěvy příbuzných a známých,
- **Z hlediska dynamiky** - pobytový (statický) cestovní ruch, putovní (dynamický) cestovní ruch. [3]

3.1.4 Předpoklady rozvoje cestovního ruchu

Cestovní ruch představoval v poslední čtvrtině dvacátého století nejvýraznější kulturní, ekonomický a společenský jev. Cestování a aktivit s tím spojených se každoročně zúčastní významná část světové populace a představuje neodmyslitelnou součást dnešního životního stylu.

Faktory, které působí na existenci a rozvoj cestovního ruchu, jejich obecné principy a uplatnění v konkrétních oblastech či střediscích se většinou dělí na lokalizační, selektivní a realizační. [2]

Lokalizační předpoklady cestovního ruchu

Lokalizační předpoklady umožňují zařazení aktivit cestovního ruchu do určité lokality nebo oblasti. Jejich příznivé hodnoty stanovují takové místo, kde se může cestovní ruch vyvíjet.

Předpoklady se člení na:

- **přírodní atraktivita** – sem řadíme povrch, vodstvo, podnebí, faunu a flóru a další,
- **kulturně-historické** - ty vycházejí z výsledků tvůrčích činností lidí a souvisejí s historickým vývojem dané oblasti. Turisticky zajímavé jsou architektonické památky, archeologické oblasti, galerie a muzea, technické památky, památky lidového stavitelství či významné parky. [2]

Selektivní předpoklady cestovního ruchu

Selektivní předpoklady sdělují schopnost společnosti daného území či země účastnit se na cestovním ruchu aktivně i pasivně, tzn. stávat se účastníky cestovního ruchu či tyto účastníky přijímat. Umožňují zvolit ty obyvatele nebo ty oblasti, které mají nejlepší podmínky pro účast na cestovním ruchu.

Předpoklady nejčastěji dělíme na:

- **objektivní** – zařazují se zde faktory, které mají vliv na cestovní ruch v dané oblasti. Sem patří především bezpečnostní a politická stabilita území, stav životního prostředí, ekonomická a životní úroveň a mnohé další,
- **subjektivní** – mají vliv na rozhodování lidí na účasti na cestovním ruchu. Účast na cestovním ruchu závisí tedy na rodinných poměrech, příslušnosti k sociální a profesní skupině či na četných psychologických faktorech. Významnou roli při rozhodování hraje také módnost návštěvnosti určité oblasti, propagace, reklama a další. [2]

Realizační předpoklady cestovního ruchu

Realizační předpoklady realizují nároky účastníků CR v oblastech s vlídnými lokalizačními podmínkami. Umožňují dostavit se do těchto oblastí a využívat je k rekreaci, pobytu či jiným aktivitám.

Člení se na:

- **dopravní předpoklady** – sem patří základní podmínky. Atraktivitu daného území ovlivňuje nejen dopravní spojení, ale především kvalita a hustota dopravní sítě,
- **materiálně technické předpoklady** – vyjadřují vybavení dané oblasti ubytovacími, stravovacími, kulturními, sportovními či zábavními zařízeními. [2]

3.2 Firma Baťa

3.2.1 Tomáš Baťa a vývoj firmy pod jeho vedením

Tomáš Baťa se narodil 3. dubna 1876 ve Zlíně jako syn Antonína Bati, obuvníka, který pocházel z rodu starousedlých zlínských výrobců bot. Ve Zlíně navštěvoval obecnou školu, ale když mu do jeho dětství zasáhla smrt matky, otec se znovu oženil a rodina se přestěhovala do Uherského Hradiště, kde Tomáš navštěvoval školu německou. V 15 letech odjíždí do Vídně, za svou sestrou Annou, která zde již sloužila a zakládá zde obuvnickou dílnu, kde vyrábí papuče. Avšak tento pokus skončil neúspěchem a vrací se zpět do Uherského Hradiště. V 17 letech odchází za prací do Prostějova, do obuvnické továrny. Po návratu usiloval o mechanizaci dílny jeho otce, ovšem po neshodě s otcem si nechává se svým bratrem vyplatit dědictví po své matce. V roce 1894 zakládá ve Zlíně Tomáš Baťa spolu se svými sourozenci Antonínem a Annou obuvnickou firmu, která se postupem času stává světovým obuvnickým impériem. [17], [28]

Významný obchodní úspěch přinesl vynález nového typu obuvi tzv. „baťovky“, jednalo se o lehké šněrovací polobotky. Ačkoliv boty vydržely jen jednu sezonu, jejich cena byla jen nepatrně vyšší než oprava celokožených bot. Koncem 19. století je podnik v podstatě ve vlastnictví Tomáše, jelikož bratr Antonín po návratu z vojenské služby pracuje pouze jako zaměstnanec a sestra Anna si vybrala svůj podíl na firmě. I přesto nadále nese firma jméno T. A. Baťa.

Začátkem nového století se město zásluhou Tomáše začíná dynamicky rozvíjet, vytváří se živé průmyslové centrum a podnik se stěhuje do nové budovy ležící u zlínského nádraží. V nové továrně je zaveden mechanický pohon strojů. V roce 1900 se firma Antonín Baťa mění na veřejnou společnost T. & A. Baťa. V roce 1904 odjíždí spolu s několika zaměstnanci do USA získat nové zkušenosti a v následujícím roce zavádí „americké metody řízení“, jejichž cíl je přiblížit se výkonu dělníků v Americe. [8]

Velkého rozmachu dosáhla firma za první světové války v letech 1914-1918, kdy získala zakázku na výrobu 50 000 párů vojenské obuvi. Vlivem vojenských zakázek se závod rozrostl z původních 400 osob zaměstnaných v roce 1914 na více než desetinásobek a v roce 1917 se denně vyrobilo 5000 párů vojenského obuvi, 3000 párů dřeváků a 2000 párů civilních bot. Od roku 1917 začíná Tomáš Baťa budovat síť vlastních podnikových prodejen pro

zajištění obchodu po válce, a také zakládá továrnu v Pardubicích. Po válce se podnik potýkal s odbytovou a finanční krizí, která způsobila pokles výroby. Jednou z cest ke zvýšení odbytu bylo zřizování Baťových sesterských společností v Holandsku, Jugoslávii, Dánsku, Polsku a Anglii, které zabezpečovaly prodej obuvi a nákup surovin pro výrobu. Úspory v podobě racionalizace výroby a snižování režie nestačily, bylo nutno zvýšit intenzitu výkonu dělníků. Špatná hospodářská situace podniku vyvrcholila zhodnocením kursu československé koruny. Tomáš Baťa přišel s radikálním a odvážným rozhodnutím, kdy snížil cenu své obuvi o 50 % a současně snížil i mzdy svým zaměstnancům o 40 %, ale toto snížení mzdy jim bylo vykompenzováno zlevněním potravin a jiných potřeb v závodním obchodě. Tyto kroky vedly k obchodnímu úspěchu a vyprázdnění skladových zásob, čímž se započal nový rozmach firmy T. & A. Baťa.

Zájem uchazečů o práci v Baťových závodech byl obrovský, firma si mohla mezi uchazeči vybírat, ale i přesto Baťa buduje vlastní výchovný a vzdělávací systém a v roce 1925 zakládá Baťovu školu práce, kde vychovával své budoucí zaměstnance.

V letech 1923- 1932 se továrna rozrostla v rozsáhlý komplex s desítkami budov a mnoha tisíci zaměstnanci. Provozní činnost se soustřeďovala od nákupu po zpracování surovin, přes výrobu obuvi, až po prodej výrobků ve vlastních obchodních sítích. Tento rozvětvený koncern rovněž zahrnoval další průmyslová odvětví, kam patřilo zpracování kůží, gumárenství a chemická výroba, stavebnictví, strojírenství, energetika, železniční doprava, těžba uhlí, potravinářství, polygrafie, obhospodařování lesní a zemědělské půdy. Avšak hlavní činností tohoto hospodářského kolosu zůstala nadále výroba obuvi, která se neustále rozvíjela. V roce 1931 se firma T. & A. Baťa změnila na soukromou společnost Baťa, a.s. Zlín a jediným vlastníkem nadále zůstává Tomáš Baťa.

Tento úspěšný podnikatel se roku 1923 stal zlínským starostou a pod jeho vedením se město změnilo v jedinečné průmyslové centrum charakteristické svým vzhledem. Dne 12. července 1932 Tomáš Baťa tragicky zahynul při leteckém neštěstí. [7]

3.2.2 Jan Antonín Baťa

Jan Antonín Baťa přišel na svět 7. března 1898 v Uherském Hradišti. Pochází z druhého manželství Antonína Bati, který se po smrti jeho první manželky oženil s Ludmilou Hrušťákovou. Jeho původní jméno znělo Jan Karel, v pozdějším věku se nechává přejmenovat na Jan Antonín. Měl sedm sourozenců, z nichž čtyři byli vlastní - Leopold, Bohuslav, Jindřich, Marie a tři nevlastní sourozence pocházející z otcova prvního manželství – Antonína, Tomáše a Annu.

Do firmy Baťa nastoupil v roce 1912, kde se vyučil obuvníkem a v roce 1919 odjíždí se svým bratrem Tomášem na služební cestu do USA, kde byl pověřen vedením malé továrny v Lynnu. Bohužel vše skončilo neúspěchem, který způsobil konflikt mezi Tomášem a Janem Antonínem. Jan tedy nějakou dobu pracuje mimo závod a v roce 1921 je opět zaměstnán u firmy Baťa. Oženil se s Marií Gerbecovou, se kterou měli spolu pět dětí. Když se v roce 1931 veřejná společnost přeměnila na akciovou, Jan se stává součástí první čtyřčlenné správní rady.[8]

Po tragické smrti Tomáše Bati přejímá Jan vedení firmy, avšak situace firmy nebyla zrovna ideální, přestože zesnulý Tomáš Baťa svůj podnik řídil výtečně i v době hospodářské krize. Jan Antonín Baťa ale dobře využíval svého monopolního postavení na českém trhu. Přínosem bylo, že s firmou rovněž získal již kvalitně sestavený tým vedoucích pracovníků, kteří nadále pokračovali ve své dobře odvedené práci, a tak se Janovi i v kritickém roce podařilo dokonce zvýšit stávající výrobu obuvi, a to pomocí intenzivní práce, racionalizace a neustálými inovacemi. Také pokračoval rozvoj exportu obuvi do zahraničí a za první velký zahraniční projekt bylo považováno budování závodů v Indii.

Panující krize se odrazila v počtu zaměstnanců firmy Baťa a v roce 1932 došlo k propuštění 5436 zaměstnanců závodů. V letech 1933 až 1935 pokračovala ekonomická krize a firma Baťa plně nevyužívala své výrobní kapacity, i když počet zaměstnanců se zvyšoval. Avšak pomocí intenzifikace a racionalizace docházelo ke zvyšování produktivity práce, a tak v roce 1934 závody mohly zavést čtyřicetihodinový pětidenní pracovní týden. Tento rok představoval také historickou událost, neboť započala výroba vlastních obráběcích strojů a významnou novinkou se staly Filmové ateliéry Baťa (FAB). Rozvoj Baťova koncernu pokračoval i nadále, vznikalo obrovské impérium, které mělo mnohé přednosti oproti

konkurenčním podnikům. Firma Baťa se soustředila také na rozvoj letectví a vzniká Zlínská akciová letecká společnost, která se zabývá nejen výrobou letadel, ale také leteckými motory.

V druhé polovině 30. let dochází k rozmachu Zlína, jsou budovány nové typy rodinných domů, luxusní vily pro vedení firmy, správní budova firmy, tzv. 21 a další významné objekty jako Společenský dům, Obchodní dům, základní škola. Nejen ve Zlíně, ale i v dalších městech, např. v Mladé Boleslavi, Liberci, Chomutově, Olomouci, Teplicích, Jihlavě atd. firma Baťa budovala své domy služeb. V těchto letech vzniká také plavební kanál Otrokovice - Rohatec, jehož posláním byla nákladní přeprava z nově vzniklých dolů, které vybudovala firma Baťa, do baťových závodů. [7], [8]

Ve stejné době probíhala i stavba železnice, která spojovala Vizovice a Horní Lideč, která sloužila k propojení železniční sítě celé východní Moravy. Rozvoj firmy a jejího majetku nadále pokračoval, rozrůstá se o velkostatky a zámky, jsou zřizovány další sesterské společnosti na území Moravy, kde se rozvíjí těžba hnědého uhlí v Ratíškovcích a Dubňanech, vzniká chemická továrna Fatra v Napajedlech, na Slovensku v Batizovcích započala výroba umělého hedvábí. [18]

Předmětem zájmu Jana Antonína Bati bylo dobové národohospodářství, zabýval se politickými problémy a snažil se o propagaci nového rozvoje československého hospodářství. Své pohledy a představy interpretoval ve svých knihách Spolupráce, Budujeme stát pro 40 milionů lidí, Za obchodem kolem světa, Ideální průmyslové město.[26]

Jan Baťa se angažoval i ve veřejném životě, dokonce patřil ke kandidátům na prezidenta republiky následujícím po Eduardu Benešovi. Na počátku okupace odjíždí Jan Baťa do USA, kde započal budování továrny v Belcampu, která měla tvořit centrum Baťa Shoe Company. Později odchází na základě oficiálního pozvání brazilské vlády do Brazílie, jelikož v USA došlo ke střetům s americkou konkurencí a odborovými ústředními. V Brazílii vytváří nové podniky a obchody. Dokonce zde buduje čtyři města a to Batatuba, Mariapolis, Bataguassa a Bataypora a stal se poradcem brazilských prezidentů ohledně hospodářského rozvoje země.

Avšak Baťovy podniky ležící na území Brazílie se v roce 1940 objevují na tzv. „černé listině“ a následující rok jsou zapsány také na „černou listinu“ USA. Tato listina obsahovala seznam firem, spolupracujících s Němci v zemích Latinské Ameriky.

Po válce došlo ke znárodnění všech podniků patřících Baťovi a 2. května 1947 Národní soud odsoudil Jana Baťu k 15 letům těžkého žaláře a celé jeho dosavadní jmění propadlo státu. Jan Antonín Baťa zemřel v Brazílii dne 23. srpna 1965. Jméno Jana Antonína Bati bylo očištěno až za dlouhých šedesát let, kdy soud v roce 2007 uznal Jana Antonína nevinným. [7], [26], [32]

3.2.3 Baťova soustava řízení

Jméno Baťa se ve 20. století stalo významným pojmem a symbolem přetrvávajícím do dnešní doby, a to nejen díky výrobě obuvi, ale také vytvořením jedinečného způsobu řízení, při kterém byl ovlivňován podnikatelskou koncepcí amerického průmyslníka Henryho Forda. Tomáš Baťa dokázal v podmínkách Československa vytvořit ucelenou soustavu řízení, při které předběhl svou dobu nejméně o půl století, a to díky spolupráci dělníků i manažerů, zapojením techniky do výroby a zavedením nových technologických procesů. Dokázal vytvořit symbiózu, ve které se mísila genialita, pracovitost, inovace, podnikavost výroby, obchodu a tvorba sociálního zázemí pro své zaměstnance. [8]

Tomáš Baťa vycházel z poznatků, že nejdůležitějším stimulem lidí nejsou jen peníze, ale i seberealizace člověka uvnitř pracovního kolektivu, a proto firma především soustředila veškerou pozornost na výchovu a vzdělávání svých současných i budoucích zaměstnanců a snažila se u nich vytvořit dobrý vztah k firmě.

Úroveň vztahů mezi nadřízenými a podřízenými byla na určité rovnosti, ale samozřejmě zde platila zásada hlavního slova vedoucích pracovníků, kteří měli rovněž plnou pravomoc v rozhodování a podřízení pracovníci museli toto rozhodnutí akceptovat. Ale každému zaměstnanci byla umožněna vlastní seberealizace, takže i prostý dělník, byl-li úspěšný, měl možnost se vypracovat postupem času na vedoucího. Každý vedoucí měl taky povinnost vyhledat a vychovat za sebe nejméně dva schopné nástupce, kteří by byli schopní ho nahradit. V podniku vládl určitý stupeň diktatury, což potvrzuje heslo Tomáše Bati: „Svoboda končí za branami podniku.“ [9]

Ucelený systém se projevoval kromě podnikání a vzdělávání také ve službách. Byl kladen důraz na komplexnost a kvalitu, služby byly levné a přístupné jak pro zaměstnance, tak pro občany města. Firma vycházela ze zásady, že se nemůže na službách příliš vydělávat. V rámci Baťovy filozofie existoval tržní podnikový mechanismus, kde každá dílna fungovala jako samostatná výrobní jednotka, která samostatně hospodařila. [9]

Samostatnost oddělení se projevovala těmito znaky:

- každé oddělení disponuje jedním vedoucím odpovědným za práci, zisk nebo ztráty oddělení,
- každé oddělení vede samostatný účet zisků a ztrát, vykazovaný jednou týdně,
- podílení se vedoucích dílen a několika dělníků na zisku oddělení,
- odpovědnost všech dělníků v oddělení za kvalitu vykonané práce,
- snaha celého oddělení o kvalitně odvedenou práci, na které závisí zisk oddělení. [1]

Systém Tomáše Bati se opíral o tyto principy:

- nacházet nové podnikatelské příležitosti, které budou maximálně využity a vytvářet další možnosti vedoucí k rozvoji a úspěchu,
- zabezpečení potřebné aktivity ve výrobě, což zahrnuje hlavně:
 - výrobu kvalitních výrobků pomocí velkosériové výroby, vytyčené pro široký okruh obyvatel,
 - snižování výrobních nákladů a prodejních cen,
 - neustálou inovaci výrobků a výrobní pružnosti,
- využít všech možností spojených s obchodem, které zajišťují vytváření monopolů v tuzemsku a maximální vývoz ,
- vytvořit prostředí pro kolektivní spolupráci zaměstnanců, díky kterému se pracovníci ztotožní s firmou,
- všestranná péče o zaměstnance, především zajištění vlastních škol pro budoucí zaměstnance, zabezpečení ubytování, stravování, zdravotní péče v podnikových zařízeních,
- uplatnění moderních výrobních postupů a techniky ve výrobě. [8]

3.3 Zlín

3.3.1 Současný Zlín

Na rozhraní Hostýnských a Vizovických vrchů, v údolí říčky Dřevnice, leží v nadmořské výšce 230 m město Zlín, které se nachází 300 km východně od hlavního města Prahy. Osmdesátitisícové město je dnes sídlem Zlínského kraje a plní úlohu statutárního města. Zlín se rozkládá na ploše více než 120 km².

Město je rozčleněno do 15 katastrálních území: Jaroslavice, Klečůvka, Kostelec, Kudlov, Lhotka, Louky nad Dřevnicí, Lužkovice, Malenovice, Mladcová, Příluky, Pršténé, Salaš, Štípa, Velíková a Zlín.

Dnešní Zlín tvoří významné průmyslové, podnikatelské, obchodní a kulturní centrum východní Moravy. Ve městě působí velké množství středních a vyšších škol, stěžejní význam má Univerzita Tomáše Bati, která byla založena v roce 2001. Dále zde sídlí řada významných institucí, výzkumných ústavů a pracovišť. Mezi tradiční městské kulturní instituce patří Filharmonie Bohuslava Martinů a Městské divadlo. Ve městě se pořádají důležité kongresy, dlouhodobou tradici mají především mezinárodní lékařské kongresy. Dále zde probíhá řada kulturních a sportovních událostí celonárodního a mezinárodního významu jako např. automobilová soutěž Barum Rallye Zlín nebo známý Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež, který je nejstarší akcí svého druhu na světě, ve Zlíně se pořádá od roku 1960. Zlín je také městem sportu, a to i vrcholového. Pro relaxaci a aktivní odpočinek slouží celá řada moderních sportovišť. [6], [31], [33]

V roce 1990 byla vyhlášena Městská památková zóna Zlín, jejímž cílem bylo zachovat kulturně historické a urbanisticko-architektonické hodnoty historického jádra a kulturního dědictví. Územní rozsah městské památkové zóny je mimořádný. Nejenže zahrnuje historické jádro Zlína, ale především urbanisticky a architektonicky významné stavby z baťovského období. [34]

Z hlediska dopravy poloha Zlína není příliš ideální, jelikož leží stranou od hlavních dopravních tahů. Ve východo-západním směru je město protínáno silnicí I/49, která spojuje Otrokovice s Valašskou Polankou na Vsetínsku. Zlínem neprochází ani žádný významný železniční tah. Jediná trať, která protíná Zlín rovnoběžně s hlavní silnicí, je železniční trať

Otrokovice – Vizovice. Pro zlínskou aglomeraci plní úlohu hlavního železničního terminálu železniční stanice v Otrokovicích. Ve Zlíně však funguje jeden z nejlepších provozů hromadné dopravy v ČR, který zajišťují trolejbusy a autobusy. [6], [35]

3.3.2 Historie města Zlín

Již z roku 1322 pocházejí první písemné zmínky o Zlíně, kdy byl odkoupen královnou Eliškou. V tomto období byl Zlín sídlem feudálního panství, kdy k němu spadaly i okolní vesnice. Dalšími majiteli města se stali páni ze Šternberka. V dalších letech se město bohatě rozvíjelo a považovalo se za významné centrum jihovýchodní Moravy. Rozkvět města byl v roce 1605 zastaven uherskými vojsky, kdy město bylo pod vedením Tetourů z Tetova. Po tomto nájezdu Uhrů byl Zlín téměř zničen. Za třicetileté války se počet obyvatel snížil na polovinu. O rozvoj města se zasloužila výstavba manufaktury v roce 1779 na úpravu plátna. Ani baron Bretton v druhé polovině 19. století svými pokusy o oživení města příliš neuspěl, přestože se snažil o zavedení chovu bource morušového, budoval rybníky a pěstoval ušlechtlé druhy dobytka. Zlín byl tedy nadále nevýznamným malým městem. [30]

Výrazné změny přinesl až rok 1894, kdy Tomáš Baťa začíná budovat obuvnický podnik a město se začíná dynamicky rozvíjet, a to nejen po stránce průmyslové, ale i stavební. Roku 1923 se starostou města dokonce stává Tomáš Baťa, díky kterému Zlín vzkvétal. Na výstavbě města a jeho čtvrtí se podíleli významní architekti jako František Lydie Gahura, Vladimír Karfík či Jan Kotěra, který se zasloužil o vypracování prvního urbanistického plánu města. V roce 1935 se Zlín stává okresním městem. Na konci 2. světové války byl Zlín poničen bombardováním a následující rok byly Baťovy závody znárodněny. Po nastolení komunistického režimu dochází k přejmenování Zlína na Gottwaldov a Baťovy závody vystupují pod názvem Svit. K návratu jménu města dochází až v roce 1989 po pádu komunismu. [16], [30]

4 PAMĚTIHODNOSTI VYTVOŘENÉ FIRMOU BAŤA, A.S.

4.1 Zlínská architektura

Funkcionalistická architektura, která ovládla Zlín, činí toto město ojedinělým do dnešní doby. Díky moderní koncepci města se Zlín zapsal do historie československé, ale i evropské architektury. Tato architektura, pro kterou byly typické standardizované formy budov, a to jak továrních, tak i veřejných, byla odrazem sociální ideje Tomáše Bati. Výstavba, která byla uskutečněna v duchu konstruktivismu ve 20. a 30. letech minulého století se po skončení druhé světové války proměnila ve stálou estetickou hodnotu. Základní stavební prvky použité při budování tohoto průmyslového města tvořily železo, beton a sklo.[20], [24]

Podstatu představoval systém, který umožňoval rychlou realizaci budov a bezproblémové uplatnění na všechny typy staveb – tovární budovy, sklady, administrativní budovy, obchodní domy, školy a překvapivě i na kostely, které v baťovské architektuře zaujímaly zvláštní pozici.[10], [24]

Dosavadní největší zkušenosti s progresivními materiály a uplatňováním industriální architektury mělo USA, proto se Tomáš Baťa rozhodl tento americký model přejat a realizovat ve svých stavbách. Základem se stal modulový systém 6,15 x 6,15 m tvořený železobetonovými sloupy kruhového průřezu. Sjedený vzhled budov vytvářela okna zasazená v ocelových rámech s vyzdívanými parapety, které se většinou neomítaly. Dalším typickým znakem byly ve většině případů ploché střechy. Interiér budov rozdělovaly lehké příčky, které umožňovaly variabilní uspořádání těchto vnitřních prostor. Jediné vybočení z tohoto standardizovaného systému představovaly rodinné dvojdomky pro zaměstnance továrny, kde byla použita tradiční technologie z neomítaných cihel, avšak střechy těchto dvojdomků byly rovněž ploché.

Zlínský urbanismus vycházel z velkorysého konceptu představující moderní průmyslové město. Protože původní městské centrum nesplývalo s tímto moderním pojetím, bylo třeba vybudovat jádro nové. Dominantou nového centra Zlína se staly výškové objekty jako Společenský a Obchodní dům, školy, kino, Památník Tomáše Bati a zlínský mrakodrap, tzv. 21. Rovněž byla moderně vystavena síť ulic, kde zásadní pozici získalo náměstí Práce.

Architekt František Lydie Gahura jako významný tvůrce urbanistického Zlína, unikátně propojil historické jádro s nově vybudovaným administrativním, obchodním a společenským centrem, s koloniemi rodinných domků se zahradami, vystavěnými speciálně pro zaměstnance. Došlo tedy k vybudování moderního průmyslového města v zeleni, které díky své baťovské architektuře je identifikovatelné již na první pohled. Pod toto velkolepé dílo se tedy můžou podepsat významní architekti té doby jako František Lydie Gahura, Jan Kotěra, Vladimír Karfík či švýcarský architekt Le Corbusier a další. [10]

4.1.1 Výstavba rodinných domků

S rozvíjející se průmyslovou výrobou v Baťových závodech souvisel také stále rostoucí počet pracovníků. Tito pracovníci pocházeli z města, nebo za prací dojížděli z okolních vesnic. Postupem času došlo k vyčerpání pracovníků pocházejících z města, a tak dojíždějící pracovní síly trávily stále více času dopravou. Vzhledem k nerozvinuté autobusové dopravě byli zaměstnanci odkázáni pouze na vlakové spojení. Zdlouhavé cesty zaměstnanců se však projevovaly značnou únavou. Město mělo nedostatečné ubytovací kapacity, nebyly zde vybudovány byty ani ubytovny k přechodnému ubytování. Stravovací prostory, kanalizace ani vodovodní potrubí nepatřilo k vybavenosti města. Tyto všechny faktory tedy vedly k myšlence vytvořit potřebné podmínky, které by naplňovaly veškeré potřeby zaměstnanců závodů, a především poskytnout bydlení těmto zaměstnancům. [14]

Tomáš Baťa vycházel z filozofie, že ekonomické náklady na jeden byt musí být v rozsahu 16 000 – 20 000 korun. Jak uvádí Novák (2008, s. 26-27) Tomáš Baťa vyložil společenský pohled na věc takto: „Každá rodina musí žít svůj vlastní život, jedna nesmí rušit druhou v její intimitě. Základem rodinného štěstí je spokojená a neunavená žena, mající porozumění pro radosti i námahy mužova zaměstnání a pro zdravý vývoj svých dětí. Neboť je pouze jediné místo na světě, kde muž, soustředěný po celý den na svou práci v průmyslovém podniku, může načerpat nových sil a nových podnětů, a to je pečlivě vybudovaný a pečlivě udržovaný domov. Rozvoj techniky a služeb až zbaví ženu těžké a nekonečně se opakující práce v domácnosti. Není žádný důvod, aby průmyslové středisko skýtalo svým občanům méně pohodlí a příjemností než město lázeňské.“ [14]

Již před první světovou válkou započala výstavba prvních rodinných domků pro zaměstnance závodu, které se nacházely v těsné blízkosti továrního areálu. Jednalo se o zděné dvojdomky s mansardovou střechou. V následujících letech zde byly přistaveny

tři spojené dvojdomky, které byly ale později svrženy z důvodu rozšiřování továrních prostorů. [19]

V roce 1915 byl Jan Kotěra osloven, aby vytvořil regulační plán první dělnické kolonie postavené na Letné. Z této urbanistické koncepce vycházela první hromadná bytová výstavba, která se začala uskutečňovat po skončení války. A tak vznikly řadové jednodomky a čtyřdomky, kdy ještě fasády byly omítány a používalo se mansardových střech, které v dalších letech nahradily střechy ploché a omítka byla nahrazena spárovaným zdivem. Domek disponoval denní místností s možností vaření, ložnicí, koupelnou a v kuchyňské lince byl zaveden vodovod. [14], [21]

Čtyřdomky v nadcházejících letech vystřídaly dvojdomky, které poskytovaly jejich obyvatelům více komfortu. Pro řídící pracovníky podniku i nadále byly budovány jednodomky, v některých případech rodinné vilky. Ve druhé polovině dvacátých let 20. století se město začalo díky výstavbě rodinných domků prostorově rozvíjet. Budují se další obytné čtvrti jako je Zálešná, Podvesná, Padělký a Nad ovčírnu. [14], [23]

I nadále se budovaly jednodomky a dvojdomky vystavěné v zeleni. V těchto domcích se nacházela kuchyně, kde pracovní část byla oddělena od obytného pokoje. Ložnice zde byly zřízeny minimálně dvě. Běžnou věcí v těchto domcích již byla koupelna, splachovací toaleta, kanalizace a výjimečná nebyla ani tekoucí voda v kuchyni. Cihlová stavba se spárovaným zdivem a s plochými střechami byla nachystána na realizaci proudové výstavby. Obytné čtvrti byly umístěny tak, aby dostupnost do centra nebyla složitá a zároveň tyto čtvrti musely splynout s přírodou.

V roce 1927 byl navržen nový typ dvojdomku „1927“, který byl použit pro sériovou výstavbu. Na tento typ byly vypracovány dvě varianty, které se lišily řešením střechy. Užívalo se střechy rovné nebo sedlové. Těmito dvojdomky byla zastavěna čtvrt Podvesná a Zálešná. Bydlení bylo uskutečněno ve dvou patrech a dům byl také částečně podsklepen. Takovéto řešení dvojdomku vytvořilo obytný standard, který ani při výstavbě dalších typů domků nebyl nijak zvlášť pozměněn. [14]

Firma Bat'a se nebránila ani experimentům, příkladem je výstavba rodinných domků určená vedoucím pracovníkům. Jednalo se o tzv. americký typ, jehož strůjcem byl inženýr

Berty Ženatý. V roce 1930 se začíná s budováním další obytné čtvrti Díly a stavební boom typických baťovských domků se nezastavil ani v následujících letech, které přinesly mnohé zlepšení z hlediska konstrukčního řešení a dispozic domů. Došlo ke zlepšení obytného standardu a zahradní čtvrti poskytovaly lepší kvalitu života. Koncem třicátých let 20. století se počet rodinných domků, v kterých žilo asi 36 % městské populace, blížil k číslu 2000. Všechny domky byly vybaveny elektřinou a ve většině z nich byl zaveden také plyn. [14], [23]

Jednotvárnost stavěných domků začala vyvolávat nespokojenost, a tak v roce 1935 firma Baťa vyhlásila mezinárodní bytovou soutěž, kde soupeřilo 289 návrhů z devíti různých zemí. V odborné porotě zasedal Le Corbusier s dalšími významnými osobami jako je Pavel Janák, František Lydie Gahura či Bohuslav Fuchs. Ještě v tom roce došlo k realizaci nejlepších návrhů, a tak byla vybudována vzorková kolonie U lomu. Vítězný návrh byl dílem švédského architekta Svedlunda.

Jako poslední zahradní areál byla vybudována Lesní čtvrť, která disponovala 270 domky od pěti různých architektů. Tato čtvrť ztrácí původní jednotnou uniformitu, kterou se vyznačovaly předchozí celky. [14], [20]

Domky postavené pro zaměstnance Baťových závodů slouží obyvatelům Zlína dodnes.[36]

Obr. 4.1: Kolonie Baťových domků [37]

Baťovský domek, č. p. 1295

Až donedávna umožňovalo Muzeum jihovýchodní Moravy obdivovatelům červených cihlových staveb svou stálou expozicí nahlédnout do interiéru jednoho z těchto typických baťovských domků, který se nachází Nad Ovčírnou. Návštěvníci mohli zjistit, jak se žilo zaměstnancům firmy Baťa. V suterénu se nacházela kuchyně spolu obývacím pokojem, kde bylo ponecháno nezměněné původní vybavení a nábytek pocházející z první poloviny 20. století. V prvním patře domku, v dětském pokoji a ložnici, byla realizována výstava, kde se návštěvník mohl dozvědět o vývoji Baťova bydlení, o působení firmy Baťa v brazilské Batatubě, manažerských vilách firmy Baťa a mnohé další.[38]

Bohužel však tato atraktivní expozice byla v roce 2011 pro veřejnost uzavřena z důvodů technických problémů, se kterými se domek potýkal. [39]

Obr. 4.2: Baťův domek [40]

Vila Tomáše Bati

Tento dům si nechal ve Zlíně na Čepkově v roce 1909 postavit ještě v té době málo známý podnikatel Tomáš Baťa. Vila byla situována u říčky Dřevnice, přímo naproti jeho továrny na výrobu obuvi. Původním realizátorem projektu byl vizovický stavitel František Novák. Tomáš Baťa však v průběhu stavby oslovil významného architekta a profesora Jana Kotěru, působícího na pražské Akademii. Chtěl, aby Kotěra upravil původní projekt vily. Tradije se, že za změnou architekta stála Baťova budoucí manželka Marie Menčíková, která pocházela z vyšší společenské vrstvy a navržená vila nepůsobila zřejmě dostatečně reprezentativně. [25]

V roce 1911 došlo k dokončení stavby podle Kotěrových dispozic. Kotěra se snažil získat výraznější charakter a logiku objektu, exteriér výrazně zjednodušil. Na základě jeho plánů byly provedeny v interiérech obtížné designérské práce. Vila prošla několika zásadními změnami, které ovlivnily jak vnitřní řešení, tak i vnější vzhled stavby. Před hlavním průčelím byla vybudována terasa, která propojovala obytný přízemek s exteriérem. Terasa poté byla oddělena pomocí dvou postranních chodeb, které byly zakončeny pavilónky. Před průčelím byla postavena také pergola. Oplocení a vstup na pozemek byly vybudovány z neomítaných červených cihel. Za pozornost stál také zahradnický domek, nacházející se u vstupu do areálu. Kotěra se spolu se zahradním architektem Thomayerem účastnil parkových úprav. [12], [13]

O vnitřní úpravu interiéru se rovněž zasloužil architekt Kotěra spolu s pražským akademickým malířem Kyselou. Dům zdobily nástěnné malby. Na stropě vstupní haly byl vyobrazen starý Zlín, který vypovídal o vřelém vztahu Tomáše Bati k rodnému městu. Malba na stropě v ložnici zachycovala motivy ze života na Slovácku.

Vila je tvořena dvěma podlažími. Část vily je podsklepena a ve střeše je půdní vestavba. Centrální prostor v přízemí představuje dvoupodlažní hala se schodištěm vedoucím na horní ochoz. Na jedné straně je z haly přístupný kulečnický pokoj a dámský salon, na druhé straně velká jídelna se zimní zahradou. Ve vile jsou obslužné místnosti jako kuchyně, spíž a místnost pro služky. Horní podlaží se dělí opět na dvě části. Na jedné polovině nalezneme velký pokoj pro pána, dva menší pokoje a lázeň. V druhé polovině se nachází ložnice se šatnou a lázní a také pokoj pro služebnictvo. Tyto dvě části jsou spojeny ochozem a salonem. Na charakteristickou střešní vyhlídku se dostaneme z podkrovní po jednoramenném žebříkovém schodišti. [13]

V nadcházejících letech ve vile proběhly mnohé úpravy. K největším patří Gahurova adaptace interiéru, která proběhla v roce 1926. Byly přistaveny garáže nebo byl navržen bazén na zahradě. Ovšem všechny změny byly v souladu s charakterem původní stavby.

V letech 1951 – 1952 došlo k hrubému porušení vily, když byla přestavěna na dům pionýrů a mládeže. Na západní straně vily bylo přistaveno dlouhé přízemní křídlo z režného zdiva, které působilo velmi nevzhledně. V průběhu let byla odstraněna terasa, pergola, altány a zmizel i zahradnický domek. Postupnou devastaci vily dokonala nově vybudovaná komunikace stojící přímo před vilou. Komunikace spojovala nadjezd nad železniční tratí

a řekou se sídlištěm Jižní Svahy. Zahrada byla tedy celá zničena. Když se Tomáš Baťa mladší znovu vrátil do Zlína po listopadu 1989, byl jeho rodný dům k nepoznání. Za totalitního režimu podobný osud jako vilu Tomáše Bati potkalo bohužel spoustu dalších podobných objektů. [12]

Po roce 1989 byla vila zrekonstruována a navracena Tomášovi Baťovi mladšímu. Celá přestavba za milion dolarů byla financována firmou Baťa. Exteriér vily vzal na sebe znovu téměř svou původní podobu. Rekonstrukce vnitřních reprezentativních prostor byla provedena tak, aby odpovídala své změněné funkci. Původní nábytek se bohužel nepodařilo zachovat. Hlavou celé akce se stal profesor ČVUT Milík Tichý. Projektu se účastnil český a francouzský tým, kde vedoucími architekty byli Luc-Emil Bouche-Florin z Urban Concept Versailles a Ladislav Pastnek. [25]

V současné době vila slouží pro účely Nadace Tomáše Bati, kdy ji v roce 1997 Tomáš Baťa ml. nabídl Nadaci jako prostor pro kanceláře. Vila se tedy stala dějištěm všech vzdělávacích, společenských a kulturních aktivit Nadace. Některé sály ve vile slouží i pro veřejnost jako konferenční prostory. Posláním Nadace je nejen snaha o udržení baťovských tradic a historie, ale také vzdělávání mládeže, podpora sociálního a kulturního rozvoje či podnikatelských aktivit. [41]

Obr. 4.3: Vila Tomáše Bati [42]

4.1.2 Občanské stavby

Hromadné ubytování

Rozsáhlé stavební aktivity firmy Baťa se uskutečňovaly nejen v areálu továren, ale prakticky pohltily celé město. Tato stavební proměna měla zpočátku kořeny v potřebě dát střechu nad hlavou stále rostoucímu počtu mladých mužů a žen přicházejících do Zlína. Bylo pro ně tedy potřeba vybudovat internáty a svobodárny. První internát byl zbudován v roce 1925, a to naproti továrny, stavbu provedla firma Jambor. Při této stavbě se poprvé u typu firemní noclehárny použila Gahurova koncepce železobetonového skeletu o půdorysném modulu 6,15 x 6,15 m s cihlovou vyzdívkou. Typická červenobílá cihlová budova se tedy přenesla z továrních budov i na městské objekty. Tak se začala formovat charakteristická architektonická podoba města. Budovu tvořily dvě patra, na každém patře bylo k dispozici dvacet dva pokojů a dvě společenské místnosti. Stále narůstající počet zaměstnanců si však vynutil stavební úpravu noclehárny a ubytovací kapacita se zvýšila na dvojnásobek. Tento internát pod názvem Náš domov však po šesti letech jeho původního využití změnil svůj účel na sociální pracoviště. [19], [23]

V roce 1927 se město rozrostlo o velkolepé internátní čtvrti nacházející se na dnešním náměstí T. G. Masaryka, kde své bydliště našli mladí a svobodní zaměstnanci. Novostavby internátů byly řešeny jako třítrakt s chodbou uprostřed. Pod vedením architekta Gahury se tato čtvrt rozrůstala o další internátní budovy. [23]

V letech 1927 až 1937 byl vytvořen jedinečný parkový projekt nacházející se v centru Zlína, který představoval originální urbanistické řešení, dokonce i v evropském kontextu. Tento ubytovací park je lemován dvěma paralelními řadami budov internátů a ubytovnami pro mladé muže a ženy Baťovy firmy. Jednotlivé budovy zároveň podléhají konfiguraci terénu. Po smrti Tomáše Bati zde byl vybudován Památník Tomáše Bati a později budovy Studijních ústavů I a II. [4]

Náměstí Práce

Výstavba města od poloviny 20. let probíhala většinou ve vlastní režii Baťova koncernu. Na doposud nezastavěné ploše rozkládající se směrem na jihozápad od původního městského centra, v těsné blízkosti Baťovy továrny, bylo vybudováno za necelých deset let nové středisko městského života. Středem tohoto živého centra se stalo formující se náměstí Práce.

Stavby, které zde v rekordně krátkém čase rostly, byly především stavěny za účelem doplnění nezbytného městského zázemí pro stále se rozrůstající továrnu. První komerční novostavbou postavenou na tomto území byla dnešní Tržnice. Tento obchodní dům byl vystavěn v letech 1926-1927. V následujících letech tuto stavbu navrženou inženýrem Aloisem Jamborem z Hranic doplnily další významné budovy jako Velké kino, hotel Společenský dům a Obchodní dům Baťa. Severní stranu náměstí uzavírá nejvýznamnější dominanta Zlína, a to Správní budova firmy Baťa – 21. tovární budova. Tyto velkolepé objekty zlínské moderní architektury vévodí náměstí Práce doposud. [4], [23]

Tržnice

První obchodní dům ve Zlíně je v dnešní době znám jako Tržnice. Ta byla v roce 1927 projektována firmou A. Jambor, která ve Zlíně již dříve vystavěla Sociální ústav. Tržnice představovala dvou respektive třípodlažní objekt s typickými rozměry tovární budovy 80 x 20 m. Poprvé zde bylo použito železobetonového skeletu továrních budov na veřejné budovy. Jelikož ještě neexistovala dnešní ulice Štefanikova, na severovýchodní straně bylo vybudováno křídlo kiosků, které bylo ale později zničeno. Náměstí vyplněné zelení a městským mobiliářem bylo vyhrazené kiosky. Prostory obchodního domu umožňovaly zaměstnancům baťových závodů během pracovní přestávky zhlédnout film v malém kině, naobědvat se za lidové ceny, nakoupit si potřebné zboží, nebo si odpočinout na udržovaném trávníku. [12], [14]

V současné době budova Tržnice plní účely, pro které byla vybudována. Tržnice je nově zrekonstruována a slouží jako obchodní dům. V objektu nyní sídlí také známý rockový klub Golem. Po požáru v roce 2000 byla budova zrestaurována. [43]

Obchodní dům

Kapacita starého obchodního domu se brzy stala nedostačující, a tak se v rychle rozvíjejícím městě musel na nově se formujícím náměstí Práce postavit obchodní dům nový, a to v roce 1932. Na projektu se podílel s největší pravděpodobností architekt Gahura, i když v současné době neexistují žádná fakta, která by to potvrzovala. Pro polohu Obchodního domu byla rozhodující trasa železniční vlečky, která vedla z továrny do cihelny. Dispoziční řešení objektu ovlivnilo umístění i dalších staveb budovaných ve svahu nad Obchodním domem. Do projektu se zapojil také Vladimír Karfík, který vypracoval technické zázemí zadního traktu. [4], [12]

Tato desetipodlažní výšková budova měla opět klasické rozměry, později použité na veřejných budovách jako např. Společenský dům či správní budova Baťových závodů. Spodní podlaží sloužila jako prodejní plochy a jídelny, v horních patrech se nacházely sklady. Od toho se odrážel také vnější vzhled Obchodního domu, kdy první dvě podlaží tvořily prosklené výlohy. Celý obvod přízemí tedy tvořila prosklená fasáda. V úseku, kde byly zřízeny jídelny, parapety dosahovaly výšky jednoho metru, v oddělení skladů byly parapety umístěny výše, takže okna vytvářela úzký pás. Obchodní dům byl výjimečný svým architektonickým tvarem v rámci okolní zástavby i celého města. Jeho jedinečnost spočívala také v tom, že nebyl postaven z režných cihel a byla omítnuta výplň konstrukce. Celé kompoziční a materiálové řešení dokazuje, že Obchodní dům je pravděpodobně dílem architekta Gahury. Jižní fasáda měla přistavený komunikační blok včetně provozoven služeb. Vstoupit do objektu bylo možné ze tří stran. Zdi Obchodního domu poskytovaly velkoplošné reklamní plochy a budova byla v noci nasvícena neonovým světlem.

Vzhled Obchodního domu se v původní podobě do dnešní doby bohužel nedochoval. Změnilo se vnitřní uspořádání i zevnějšek objektu. Pojízdna schodiště a vstup do budovy z východní strany byl zrušen. Celkový objemový dojem z budovy značně ovlivnila přístavba zadního traktu, táhnoucí se po celé výšce Obchodního domu. Největší prohřešek z hlediska změn provedených na Obchodním domu je přestavba provedená v roce 1950, kdy byly pozměněny proporce fasády. Atypické prosklené a plné plochy zmenšující se odspodu nahoru byly nesmyslně sjednoceny na jednu výšku ve všech podlažích. Architektonický „zločin“ byl završen obkladem parapetů profilovaným plechem. [12]

I v současnosti budova slouží jako obchodní dům. Uvažuje se však o vybudování hotelového zařízení v horních patrech budovy.[44]

Obr. 4.4: Obchodní dům [45]

Správní budova firmy Baťa

Jednou z nejznámějších a nejvýznamnějších staveb zlínské architektury je správní budova firmy Baťa, která je označena číslem 21. Představuje urbanistickou a architektonickou dominantu, která se zároveň stala symbolem firmy a města vůbec. Projekt této stavby navrhl Vladimír Karfík v roce 1935 a dokončena byla v roce 1938. Baťův mrakodrap tvoří sedmnáct podlaží a ve své době představoval ve střední Evropě nejvyšší civilní stavbu, a to díky svým 77,5 m.[10], [21]

Podle původního plánu měly být vybudovány tři standardní budovy s několika podlažími a 2000 pracovišti. Vladimír Karfík ale přišel s návrhem jediné výškové budovy se srovnatelnou kapacitou.

Obr. 4.5: Baťův mrakodrap [46]

Konstrukci tvoří tradiční železobetonový skelet zlínského modulu 6,15 x 6,15 m. Mrakodrap ale představuje jednu z posledních zlínských staveb, kde bylo použito tohoto standardního modulu, jelikož poválečná výstavba hledala lépe využitelné rozpory. Podlaží o rozměrech 80 x 20 m představuje velkoprostorovou kancelář pro 200 lidí. Výška jednotlivých podlaží je 4,5 m. Vzájemně

oddělena byla vertikální komunikace od administrativního a nevýrobního provozu. Ten byl označován jako „kancelářská krajina“, pro kterou byl charakteristický nerozdělený prostor bez příček. V případě potřeby oddělení od společných prostorů byl vytvořen systém lehkých přemístitelných prosklených stěn. Charakteristická rovná střecha této baťovské nevýrobní stavby byla využita jako střešní terasa, která byla částečně osázena zelení a doplněna fontánou.

Od všech ostatních etáží se lišila 8. etáž s ředitelskými kancelářemi. Byla sídlem nejužšího vedení firmy, po zesnulém Tomášovi Baťovi stál v čele jeho nevlastní bratr Jan Antonín Baťa a nejbližší spolupracovníci jako Dominik Čipera, Hugo Vavrečka či Josef Hlavnička. Nacházely se zde i kanceláře ostatních vedoucích pracovníků, sekretariáty a zasedací místnost. Osmá etáž představovala centrální mozek největšího obuvnického podniku, který v roce 1938 zaměstnával více než 65 000 lidí v různých zemích světa. [10], [47]

Z technického hlediska budova poskytovala tehdejší nejmodernější vybavení. Větrání a vytápění bylo zajištěnou vzduchotechnikou. Prostory budovy byly klimatizovány systémem CARRIER. Zvenčí byla umístěna výtahová klec, ze které se umývala neotevíratelná okna. Všechna podlaží jsou propojena rychlovýtahy. [14]

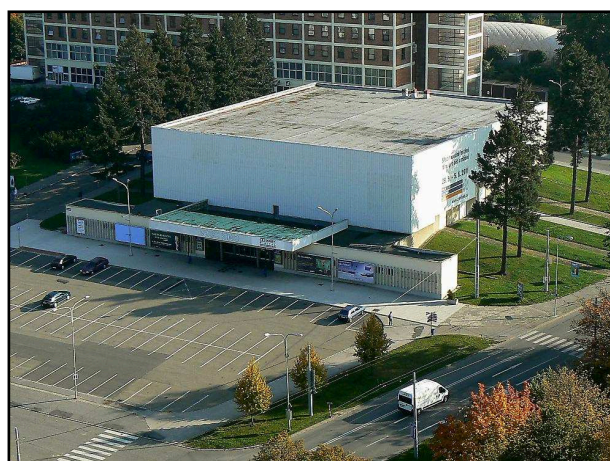
Skutečný technický skvost představuje Baťův výtah – pojízdná kancelář šéfa firmy. Výtah má rozměry 6 x 6 m, je opatřen klimatizací a dokonce umyvadlem s tekoucí vodou. Zda výtah Jan Antonín Baťa vůbec užíval, není zřejmé. Mohl ho užívat snad krátce začátkem roku 1939, než opustil Československo. Ale řada dokumentů vypovídá o tom, že v té době jako ostatně celá budova, nebyl výtah plně dokončen.

Firma Baťa využívala budovu jen po velmi krátkou dobu, jelikož v roce 1945 došlo ke znárodnění celého podniku československou vládou. Přestože účel budovy zůstal stejný, vymizel dynamický a motivační růst podniku. Po roce 1989 došlo ve Zlíně k likvidaci velkovýroby obuvi a budova nebyla nijak využívána. Oživení zlínského mrakodrapu přinesla myšlenka o využití správní budovy firmy Baťa na nový krajský úřad. Po provedené rekonstrukci v roce 2004, která přesáhla částku více než 600 milionů, se stala sídlem Zlínského kraje a Finančního úřadu ve Zlíně. [10], [48]

Tato významná technická kulturní památka láká mnoho turistů. Součástí expozice je i dodnes plně funkční výtah, ve kterém se může návštěvník v rámci prohlídky Obuvnického muzea svézt. Ve 2. etáži se nachází expozice, která nabízí návštěvníkům prostřednictvím řady fotografií, které jsou doplněné texty, informace o stavbě této budovy i její nákladné rekonstrukci provedené v letech 2003-2004. Návštěvník zde může také obdivovat zrestaurovanou strojovnu klimatizace spolu s ukázkami původního vybavení. Na střeše je vybudována stylová kavárna R21 s volně přístupnou terasou, která nabízí venkovní posezení, odkud je vynikající výhled na celé baťovské centrum města. Na 8. etáži je také expozice představující historický vývoj firmy Baťa, systém Baťova managementu a satelitních měst. Mrakodrap je také využíván pro konání příležitostních výstav. [30], [49]

Velké kino

Další impozantní stavba, která vyrostla na náměstí Práce byla budova Velkého kina, pocházející z roku 1931. Budova se vymykala typickému zlínskému stavebnímu standardu.

Obr. 4.6: Velké kino [50]

Autorem projektu celé stavby i jejího konečného tvaru byl architekt František Lydie Gahura. Původní záměr byl vybudovat v blízkosti továrny prozatímní kulturní stánek. Podle Gahurových plánů mělo být kino v pozdější době demontováno a přeneseno na jižní stranu náměstí, kde by se stalo součástí rozsáhlého společenského komplexu budov. Jako vůbec poprvé v Československu zde byla použita

svařovaná ocelová konstrukce, za jejímž řešením stál ing. arch. Vtelenský. Původní návrhy Velkého kina počítaly se 2000 sedadel, avšak nakonec zde bylo vybudováno neuvěřitelných 2500 míst. Svého času bylo kino největším v celém Československu. Původně ocelová konstrukce byla ponechána jako viditelná. Jako výplňový materiál vnější i vnitřní omítky byl použit heraklit. Pro potažení stěn interiéru byla využita barevná juta, která byla speciálně upravena pro případ požáru. Tím byla zajištěna lepší akustika. Z důvodu snížení finančních nákladů na stavbu ležela podlaha přímo na terénu. Celkové náklady i s vnitřním vybavením činily 1 200 000 korun. Kino, které mělo sloužit jako provizorium, však po řadě úprav stále stojí na stejném místě slouží svému účelu. [4]

Společenský dům- hotel Moskva

Prostor náměstí Práce uzavírá Společenský dům, který je nyní známý jako hotel Moskva. Jeho výstavba má zajímavou historii. Se stavbou se začalo počátkem třicátých let podle projektu architekta Miroslava Lorence z roku 1931, přestože ještě nebyly podrobné plány. Městský stavební úřad schválil projekt v lednu 1932, a tak vznikl jedenáctipodlažní železobetonový skelet.

Během stavby však došlo mezi Tomášem Baťou a architektem Lorencem ke značným neshodám, a tak se Baťa obrátil na Gahuru a Karfíka. Těm dal za úkol postavit ve čtvrtém patře dva vzorové pokoje. Karfíkův pokoj byl kompletně vybaven vestavěným nábytkem se vším příslušenstvím, a dokonce i vlastní koupelnou. Gahura však uvažoval praktičtěji. Pro hotel, který má mít více než 300 pokojů, je vlastní sociální zařízení ve všech pokojích přílišný luxus a mrhání penězi. Proto navrhl umývárny a záchody společné pro celé patro. Jeden pokoj měl být až čtyřlůžkový. Baťa překvapivě zvolil Karfíkovu variantu, což vyostřilo vzájemné vztahy mezi těmito předními architekty Zlína. Objekt byl v roce 1933 dokončen podle Karfíkových plánů. Novým společenským střediskem města se tedy stala jedenáctipodlažní budova. První dvě podlaží byla využita pro restaurace a kavárny, herny, klubovny či reprezentační prostory. [14]

Téměř všichni významní návštěvníci města, kteří zavítají do Zlína na delší dobu využívají hotel Moskva k přenocování, jelikož hotel splňuje náročné požadavky hostů ve všech směrech. V současnosti představuje hotel Moskva společenské, kulturní a obchodní centrum nejen města, ale celého regionu. [6], [51]

Obr. 4.7: Společenský dům – hotel Moskva [52]

Lesní hřbitov

Katastrofální stav starého hřbitova nacházejícího se u Kudlovského potoka si vyžádal najít jiné vhodné místo pro důstojný odpočinek zemřelých obyvatel Zlína. Po vzoru západních zemí se měl vybudovat lesní hřbitov jako součást projektu nově utvářeného Zlína v podobě zahradního města.

Hlavním problémem bylo nalezení vhodného pozemku. V okolí Zlína bylo sice lesů dostatek, ale v těsné blízkosti města jen málokterý odpovídal představě autora myšlenky Lesního hřbitova Rudolfo Gerbecovi. Vhodný pozemek se nakonec našel v prostorách smíšeného březnického lesa. Povolení k výstavbě hřbitova udělil Okresní úřad v Uherském Hradišti v roce 1931. Projekt byl svěřen do rukou architekta F. L. Gahury. Dokončení základní úpravy Lesního hřbitova proběhlo v následujícím roce.

Před vstupní branou bylo zřízeno velké parkoviště pro automobily, nedaleko se nacházel domek pro zahradníka a u vchodu stál také bufet s občerstvením pro návštěvníky. Hřbitovní komunikaci od hlavní příjezdové cesty oddělovaly kovové zábrany. Vrcholu hlavní aleje dominuje vztyčený centrální kříž navržený Gahurou. Náhrobky musely být upraveny tak, aby nezasahovaly do přirozené struktury lesa a nenarušovaly přírodní scénérii. Jejich výška mohla dosahovat maximálně jednoho metru. Lesní hřbitov se rozkládá na ploše 20 ha a jeho kapacita obstarala pohřbívání nejméně na dalších 100 let.

Obr. 4.8: Hrob Tomáše Bati [53]

Prvním pochovaným se stal syn Rudolfa Gerbeca. Po tragické smrti zde nachází poslední místo svého odpočinku i zakladatel továrny a budovatel Zlína Tomáš Baťa, který byl pohřben 14. července 1932. Autorem hrobů Tomáše Bati a pilota Jindřicha Broučka se stal rovněž Gahura. Hrob Tomáše Bati je pokrytý leštěným kamenem, obklopený

řadou velkých čtvercových dlaždic. Před hrobem je umístěna také zmenšenina centrálního kříže. V těsné blízkosti postupně vznikaly čestné hroby Baťovy rodiny i nejblížešších spolupracovníků. Rovněž sem byly přemístěny ostatky otce Tomáše Bati i jeho sourozenců, Antonína a Anny Baťových. V roce 1993 Tomáš Baťa ml. uložil ostatky manželky Marie

Baťové (+1954) do hrobu k Tomáši Baťovi. Na tomto hřbitově je mimo jiné pochována spousta významných osobností. [11]

Památník Tomáše Bati – Dům umění

Tragická smrt geniálního podnikatele Tomáše Bati si vyžadovala uctít jeho památku způsobem, který by neustále připomínal jeho osobnost. Proto bylo rozhodnuto na jeho počest vystavět památník. S výstavbou objektu se započalo v březnu 1933 a ještě téhož roku byla stavba dokončena. Památník byl pojat jako počáteční stavba souboru čtyř studijních ústavů, ale realizace komplexu proběhla jen částečně. Tvůrcem tohoto díla byl František Lydie Gahura. Památník byl situován na samém vrcholu tzv. Zelené severojižní osy, nacházející se v centru města.

Objekt po obou stranách svíraly budovy dívčích a chlapeckých internátů. Zajímavostí je, že tato stavba leží na stejné ose jako Baťova vila na Čepkově. Jako u všech vznikajících novostaveb, ani tentokrát nesměl chybět železobetonový skelet s modulem 6,15 x 6,15 metru. Toto velkolepé dílo však postrádá tolik neodmyslitelný atribut zlínské architektury, a to režné cihelné zdivo. Stavba vyplněná odshora dolů sklem působí zcela nadčasovým dojmem. Zajímavým způsobem nebyl řešen pouze exteriér, ale také vnitřní prostory. Dominující prvek ve výstavní hale představoval letoun, ve kterém Tomáš Baťa havaroval. [12]

Památník byl v padesátých letech přestaven a nastěhoval se sem filharmonický orchestr spolu s Krajskou galerií. Provedené změny na budově však vedly k jejímu znehodnocení. Pro potřeby filharmonie se objekt ukázal jako nevhodný kvůli akustice a rušné dopravě před Domem umění. Filharmonie Bohuslava Martinů se přesunula do nově vzniklého Kongresového centra a opět se uvažuje o přestavbě budovy na Památník Tomáše Bati. [54]

Obr. 4.9: Dům umění [55]

4.1.3 Průmyslové stavby

Tovární areál

Přeměna středověkého provinčního města na významné průmyslové město je bezesporu zásluha podnikatele Tomáše Baťa. Ten dokázal z malého řemeslného podniku založeného v roce 1884 vybudovat dodnes existující obuvnické impérium. Díky zahraničním cestám, které Tomáš Baťa podnikal do USA, Německa a Anglie, se ruční výroba přeměnila na průmyslový závod. Postupně se rozšiřující výroba vedla k expanzi podniku, kterou zastavila až hospodářská krize v poválečných letech. Proti zmenšující se kupní síle a stále klesajícímu exportu v roce 1922 Baťa učinil riskantní krok, a to snížení cen všech svých výrobků na polovinu a zároveň došlo ke snížení mezd zaměstnanců o 40 %. Pomocí této obchodní taktiky převzaté od Henryho Forda, Baťa otevřel bránu k dynamickému vzestupu firmy. [4]

První moderní tovární budova byla postavena již roku 1906. Tato budova stála naproti železničnímu nádraží a zároveň sloužila jako sklad obuvi. V pokračující stavební etapě byla považována za velmi významnou nová čtyřpatrová tovární budova pocházející z roku 1918. Nosným prvkem byly stále obvodové zdi, ale došlo k nahrazení podpěrných dřevěných sloupů za ocelové. Zcela jiný směr nabrala výstavba po roce 1923, kdy došlo k podstatnému přebudování celé továrny.

Výstavby továrních budov vycházely z amerických vzorů, které využívaly standardizovaný konstruktivní a půdorysný systém. Základní stavební prvek používaný při stavbách továrních budov se stal železobetonový konstrukční modul s rozměry 6,15 x 6,15 m. První tovární objekty založené na tomto principu byly postaveny v roce 1924. Tyto objekty měly půdorys 80 x 20 m, který byl odvozen od základního modulu železobetonové konstrukce. Velmi důležité bylo kvalitní osvětlení pracovní plochy, které poskytovala železná okna o rozměrech 2,70 x 2,25 m. Denní světlo tedy prostupovalo 55 % plochy stěn.

Velkou stavební přeměnou prošel celý výrobní areál, který byl budován na základě situačního plánu architekta Gahury pocházející z roku 1924. Tovární budovy se stavěly do rovnoběžných řad a celý areál navržený Gahurou vystupoval jako „továrna v zahradách“. Počet továrních budov se rychle rozrůstal, v roce 1932 tovární areál disponoval více než 40 továrními objekty. Na konci meziválečné éry tvořilo rozsáhlý komplex více než

60 výrobních budov. Zavedení amerického modelu do budovaných staveb učinilo z Baťovy továrny flexibilní a variabilní výrobní komplex. Jedinečná průmyslová architektura meziválečného Zlína, která se přenesla do vzhledu celého městského prostoru, má tedy své kořeny v továrním areálu. [23]

V současné době probíhá přestavba bývalých továrních budov 14 a 15, které se nacházejí ve východní části areálu bývalých Baťových závodů. Vznikne zde nové kulturní a vzdělávací centrum, které ponese název 14|15 Baťův institut. Po rekonstrukci zde bude sídlit Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Krajská knihovna Františka Bartoše.

Některé bývalé tovární budovy zůstaly stále nevyužity a čekají na revitalizaci. [56]

4.2 Významné turistické cíle a atraktivity Zlína a okolí

Firma Baťa nejenže se zasloužila o výstavbu města Zlín, ale její budovatelské aktivity sahaly i mimo hranice regionu. Hlavní turistickou atrakcí dnešní doby, vybudovanou firmou Baťa a.s., se stala vodní cesta – Baťův kanál. Mezi další technické zajímavosti hojně navštěvované turisty můžeme zařadit výklopník v Sudoměřicích či Baťovu železniční vlečku v Ratíškovicích. Jako jeden z nejatraktivnějších cílů návštěvníků mířících do Zlína a jeho okolí bezesporu lze uvést Zoo a zámek Lešná či Obuvnické muzeum.

Baťův kanál

Obr. 4.10: Baťův kanál[57]

Vyhledávanou turistickou atrakcí se stal původně závlahový a dopravní kanál Otrokovice - Rohatec, který je v současnosti znám jako Baťův kanál. Tato unikátní historická vodní cesta vznikla na základě více než 400 let staré iniciativy vybudovat plavební propojení mezi Dunajem a Odrou. Myšlenka regulace řeky Moravy opět ožila v roce

1927, kdy upoutala velkopřemyslníka Tomáše Baťu. Po jeho smrti stál za výstavbou

plavebního kanálu jeho bratr Jan Antonín Baťa. Baťův kanál byl vybudován v letech 1934-1938. Původně kanál sloužil k závlahám a k přepravě lignitu z dolu pro firmu Baťa, a.s. Lignit byl po kanálu přepravován z dolu v Ratíškovicích do elektrárny v Otrokovicích. Tento způsob dopravy byl finančně nenáročný, oproti dopravě po železnici. Po vodní cestě byly přepravovány i další sypké materiály, ale především uhlí. [7]

Celková délka plavebního kanálu z Otrokovic do Rohatce činila 52 km, z toho však 26 km vedlo umělými kanálovými úseky a 1 km dokonce vedl korytem řeky Dřevnice, která je v dnešní době již nesplavná. Po kanále mohly plout čluny až o nosnosti 150 tun. Trasa plavebního kanálu začínala v přístavu v Otrokovicích a konečná stanice bylo překladiště lignitu v Rohatci. Původně bylo vybudováno čtrnáct plavebních komor, u kterých se současně nacházel malý domek pro obsluhu, jehož součástí bylo i malé hospodářství. Kromě komor bylo zapotřebí vybudovat i další technické příslušenství, jako například zvedací železniční mosty či jezy. Tato zařízení se v malé míře zachovala dodnes, přestože část konstrukcí byla zničena za války nebo dosloužila. V současné době však existuje třináct komor, neboť komora v Otrokovicích byla zrušena. Lignit se po kanále přepravoval pouze do roku 1951, dalších deset let sloužila ještě severní část kanálu k přepravě šterku. Po skončení druhé světové války se přestala využívat i jeho závlahová funkce a zanedbanému a neudržovanému kanálu hrozil zánik. [27], [58]

Začátkem 90. let dvacátého století se začíná spekulovat o turistickém využití Baťova kanálu. Ovšem bylo nutno přizpůsobit kanál tomuto účelu – zapotřebí bylo vybudovat přístaviště, infrastrukturu na březích a mnohé další. Dne 25.5. 1995 byl průplav Otrokovice – Rohatec na základě zákona o vnitrozemské plavbě zařazen mezi využitelné vodní cesty. Nejdříve tento turistický projekt získal podporu sedmi obcí, díky kterým vznikla Nadace Agentura pro rozvoj turistiky na Baťově kanálu. Postupem času se přidalo dalších šest obcí. Veškerý provoz od roku 2002 je v rukou obecně prospěšné společnosti Baťův kanál. Vodní cesta je v současné době splavná v délce 65 km, jelikož využívá přirozené řečiště řeky Moravy i uměle vyhloubené kanálové úseky. Dnes Baťův kanál slouží pouze pro turistické účely, nákladní doprava je již minulostí. Lidé sem přijíždějí ve svém volném čase, aby z paluby lodi poznali krásy přírody. Loď je možné si vypůjčit v některé z půjčoven lodí, které jsou na kanále zřízeny. Návštěvníci mohou také využít pobyt na hausbótu, či oblíbenou plavbu na velké výletní lodi, která se uskutečňuje pravidelně. Baťův kanál představuje významnou turistickou destinaci a počet návštěvníků se každoročně zvyšuje. [7], [58]

Provoz na Baťově kanále se zahajuje obvykle v dubnu, oficiální odemykání plavební sezony však připadá na 1. května. Plavební sezona trvá do 28. října, ale pokud počasí dovolí, funguje i po tomto termínu. Spojení plavby s cykloturistikou umožňuje více jak 80 km dlouhá cyklostezka, která lemuje Baťův kanál. Ta dále navazuje na stezky a trasy v okolí, kterými je celý region hustě protkán.[59], [60]

Do budoucna je naplánováno prodloužení splavnosti Baťova kanálu do zdrže jezu Hodonín, a také splavnění severním směrem do Kroměříže. Souvislá délka nově prodlouženého souvisle splavného úseku Kroměříž – Hodonín bude činit cca 76 km. Novým posláním této prodloužené vodní cesty je vybudovat páteř pro turisticky využívanou oblast Slovácko. [58]

Výklopník Sudoměřice na Baťově kanále

Tato technická památka je součástí koncového přístavu na Baťově kanále. Výklopník byl postaven v roce 1939 a sloužil k překládání lignitu. Ten byl převážen po železnici z nedalekého dolu Tomáš, který se nacházel v Ratíškovcích. Naložený vagon s lignitem se vtáhnul lanovým navijákem dovnitř do výklopníku, kde se nacházela kolébka s výsypkou. Kolébka i s kolejí, násypkou a plně naloženým vagonem byla vyzdvižena lanovým kladkostrojem. Poté bylo z vagonu vysypáno lignitové uhlí na připravenou loď, která plula po Baťově kanále až do otrokovické elektrárny.[61]

Tato nepřehlédnutelná stavba v tradičním baťovském stylu je přístupná veřejnosti celoročně ve vybrané dny. Prohlídka je možná také s odborným výkladem průvodce. Pro turistické účely je výhledově naplánováno uvedení výklopníku zpět do provozu, přičemž by zároveň byla postavena kopie původní lodi spolu s vagonem s lignitem a návštěvníci by tak viděli, jak dříve probíhalo překládání uhlí z vagonu na loď. [27]

Obr. 4.11: Výklopník Sudoměřice [62]

Ratíškovická železniční vlečka – Muzeum ve Vagónu

Vlečku nechala postavit firma Baťa, která potřebovala dopravovat uhlí z lignitového dolu Tomáš u Ratíškovic, které se těžilo od roku 1933. Pro horníky byla vybudována kolonie Baťovka, která se nachází v těsné blízkosti středu obce. Až k výklopníku u Sudoměřic vedla železniční vlečka, kde se uhlí překlápělo a odtud putovalo po Baťově kanálu do elektrárny v Otrokovicích. [27]

Nyní je tato původní železniční vlečka využívána pro turistické účely. Nabízí návštěvníkům projížďku na šlapacích drezínách po 3 km dlouhé trase, která propojuje dvě vinařské stezky, a to Moravskou vinnou a Podluží. Šlapací drezína je určena celkem pro šest osob. Projekt ratíškovické železnice má symbolický název „Kolem po kolejích ke kanálu“. [63]

Tuto neobvyklou projížďku lze spojit s návštěvou „Muzea ve Vagónu“, které je v provozu od roku 2006. Muzeum je umístěno v historickém železničním voze, kde se nachází expozice malého železničního a hornického muzea. Muzeum především slouží jako vzpomínka na zdejší těžbu lignitu. Muzeum a šlapací drezíny jsou přístupné návštěvníkům od května do září. [64]

Obr. 4.12: Šlapací drezína [65]

Zoo a zámek Lešná

K velmi častým turistickým cílům patří zoologická zahrada Lešná ležící pouhé 4 km severovýchodně od Zlína, která je mezi evropskými zoologickými zahradami zvláštností. Rozprostírá se v prostředí anglického parku o rozloze 52 ha. Součástí přírodního areálu je secesní zámek, pocházející z let 1887 – 1894, který reprezentuje pseudoslohovou architekturu. V rozsáhlém parku se nachází nejen pavilony, výběhy a voliéry zvířat, ale i vzácné dřeviny pocházející z Evropy, Severní Ameriky a východní Asie. V zoologické zahradě se chová v současné době kolem 240 druhů zvířat, avšak unikátem je jejich rozdělení podle původu do čtyř kontinentů – Afriky, Asie, Austrálie a Jižní Ameriky. [22], [31], [66]

Obuvnické muzeum

Historii a současnost obouvání, vývoj obuvi a dějiny ševcovského řemesla dokumentuje Obuvnické muzeum, prostřednictvím zajímavých a vzácných exponátů. Sbírka představuje obuv od středověkých střevíců s rolníčkami až po současnou obuv. Nejstarší kusy pocházejí až z 16. století. Za nejvzácnější exponát je považován soubor textilních střevíků pocházející z dob čínského císařství. Samozřejmě nejrozsáhlejší sbírku představuje kolekce obuvi pocházející z Baťovy obuvnické dílny, která zaznamenává vývoj výroby od počátku vzniku továrny po rok 1945. Obuvnické muzeum bylo založené ve Zlíně v roce 1959.

Tato trvalá expozice se nachází v centru města ve vstupu do bývalého průmyslového areálu. Muzeum je otevřeno celoročně, s výjimkou některých dnů. Na podzim tohoto roku opustí expozice Obuvnického muzea stávající objekt a bude přemístěna do nového Baťova institutu. [15], [67]

Obr. 4.13: Obuvnické muzeum [68]

Zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy

Zámek se nachází přímo v centru Zlína a je obklopen rozsáhlým parkem, který jej dělí od rušného okolí. Jedná se o prostou čtyřkřídlou dvoupatrovou stavbu s nádvořím. Zámek pochází podle archeologických výzkumů z 2. poloviny 15. století. Historie zámku je samozřejmě provázána s historií Zlína a na zlínském panství se vystřídala řada majitelů. V roce 1929 zámek odkoupila firma Baťa a následně začal sloužit veřejnosti. Využití prostorů zámku bylo různorodé, sídlil zde například Baťův podpůrný fond, dále sloužil k hotelovému ubytování či pro účely hudební školy. K významné změně došlo roku 1958, kdy začal zámek být využíván jako muzeum a kulturnímu využití slouží do současné doby. Muzeum disponuje řadou bohatých expozic, nově je zřízena expozice s názvem Bydlení v baťovském Zlíně, která byla původně k vidění v Baťovském domku, který je však kvůli vlhkosti uzavřen. Návštěvníci zámku tak mají možnost zhlédnout typické vybavení domácnosti obyvatel Zlína v době největšího rozmachu firmy Baťa. [69], [70], [71]

Jak bude zámek využíván v nadcházejících letech zatím není jasné, jelikož instituce, které mají v zámku své sídlo se v roce 2013 přesunou do nového Krajského kulturního a vzdělávacího centra, které vzniká v bývalém továrním areálu firmy Baťa. [72]

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A ANALÝZY

5.1 Dotazníkové šetření

Součástí mé bakalářské práce je dotazníkové šetření, které se skládá ze dvou samostatných dotazníků zaměřených na trvale žijící obyvatele Zlína a návštěvníky Zlína. Cílem dotazníkového průzkumu zaměřeného na trvale žijící obyvatele Zlína bylo zmapovat postoje obyvatel týkající se zlínských památek a atrakcí, zájem o tyto památky a jejich návštěvnost a povědomí o významu Tomáše Bati. V dotazníku, který byl určený pro návštěvníky Zlína bylo cílem zjistit stěžejní důvody, které lákají návštěvníky do Zlína, zda mají zájem o zlínské památky, povědomí o Tomáši Baťovi, zjistit jak dlouhý plánují pobyt či jak často Zlín navštěvují.

Průzkum probíhal v měsíci lednu, a to jak o víkendech, tak i v pracovní dny. Celkem bylo osloveno 60 návštěvníků Zlína a 60 trvale žijících obyvatel. Cílová skupina respondentů představovala náhodné kolemjdoucí, muže i ženy všech věkových kategorií, kteří byli osobně osloveni na rušných místech Zlína jako je třída Tomáše Bati, náměstí Míru, náměstí Práce, před Obuvnickým muzeem či u vlakové nádraží. Část dotazníků byla zanechána na Městském informačním a turistickém středisku ve Zlíně, avšak návratnost byla nulová.

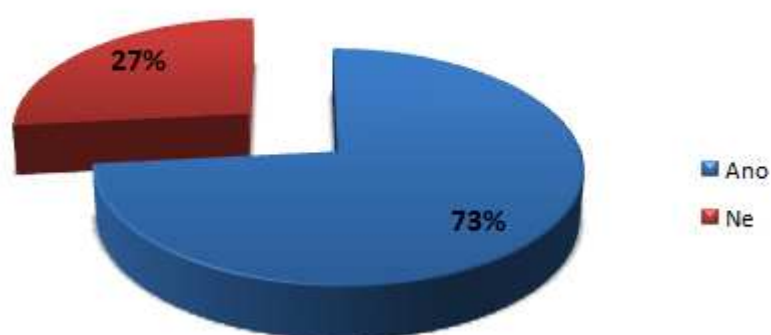
Dotazník pro trvale žijící obyvatele Zlína se celkem skládá z jedenácti otázek, z nichž sedm je uzavřených, kde respondent měl na výběr různé možnosti odpovědi. Dvě otázky jsou otevřené, tzn. že dotazovaný mohl odpovědět dle svého vědomí a uvážení, dále se zde nachází dvě otázky polootevřené, kde je možnost výběru z předem stanovených variant odpovědí, ale i možnost doplnění vlastní odpovědi, která se nenachází v nabídce. Dotazník pro návštěvníky Zlína obsahuje třináct otázek, z toho je osm uzavřených, dvě otevřené a tři polootevřené. Dotazníky pro obě dvě skupiny respondentů se dělí na dvě části. V první části jsou obsaženy klíčové otázky potřebné pro průzkum. V dotazníku zaměřeném na stálé obyvatele města se otázky týkají znalosti zlínských památek a jejich návštěvnosti. Pro návštěvníky Zlína byly důležitými otázkami, za jakým účelem do Zlína přijeli, jak často Zlín navštěvují, zda znají zlínské památky atd. Druhá část obou dotazníků obsahuje stejné otázky, je zaměřena na obecné informace o respondentech, jako je jejich pohlaví, věk a vzdělání.

5.1.1 Výsledky výzkumu zaměřeného na obyvatele trvale žijící ve Zlíně

Výsledky tohoto průzkumu jsou následně slovně vyhodnocené a graficky znázorněné. Všechny grafy jsou vlastním zpracováním. Počet oslovených respondentů činil šedesát. Příslušný dotazník je uveden v příloze č. 1. Podkladové tabulky pro zpracování grafů viz. příloha č. 3.

1. Znáte zlínské památky?

Graf 5.1: K otázce č. 1

[zdroj vlastní]

Na první otázku zda obyvatelé Zlína znají místní památky se podle očekávání většina respondentů vyjádřila kladně. Z 60 dotazovaných odpovědělo 44 respondentů, že zná zlínské památky, což představuje 73 %. Ponětí o zlínských památkách nemá 16 dotazovaných a z celkového počtu odpovědí tvoří 27 %. Poměrně vysoké procento neznalosti zlínských památek místními obyvateli bylo poněkud zarážející.

2. Pokud ano, tak které?

Tato otázka byla otevřená a odpovědi respondentů byly různorodé. Vzhledem k nejednotnosti odpovědí by bylo znázornění do grafu příliš nesrozumitelné. Respondenti si ve většině případů vybavili více pamětihodností a mezi nejčastější odpovědi patřil zámek Zlín a zlínský mrakodrap. Hojně zastoupená byla také Bařova vila, Obuvnické muzeum a hrad Malenovice. Jako další památky byly uvedeny například Krajská knihovna Františka Bartoše, Lesní hřbitov, evangelický kostel či zdejší radnice. Někteří oslovení, i přestože zlínské památky znají, si v daný okamžik stěží vzpomněli pouze na jednu.

3. Navštěvujete zlínské památky?

Graf 5.2: K otázce č. 3

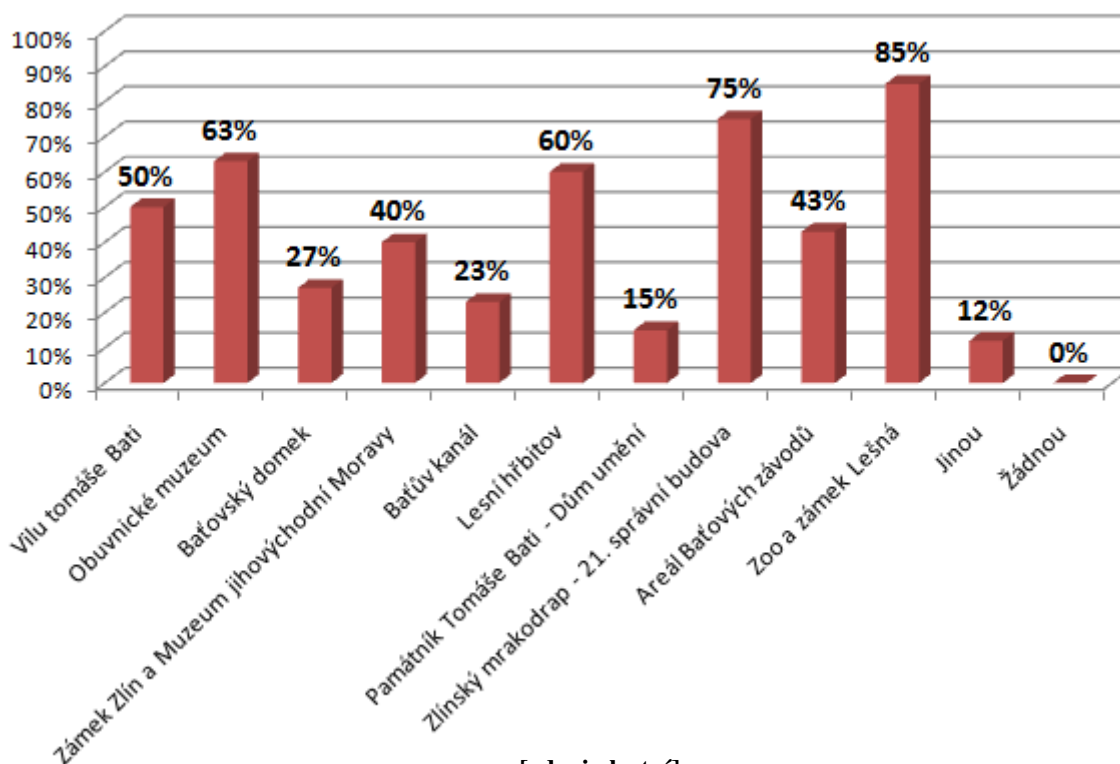

[zdroj vlastní]

Další otázka směřovala ke zjištění, zda respondenti navštěvují zlínské památky. Z grafu vyplývá, že polovina oslovených zlínské památky navštěvuje občas. Zlínské památky nenavštěvuje vůbec 40 % respondentů. Poměrně malé procento (10 %) navštěvuje památky pravidelně a představuje tak pouze 6 respondentů z 60 oslovených.

4. Které památky a zajímavosti jste již navštívil(a)? (možnost volby více odpovědí)

Graf 5.3: K otázce č. 4

[zdroj vlastní]

V této otázce mohli respondenti zvolit více možností. Nejvíce navštěvovanou atrakci představuje ZOO a zámek Lešná, kterou navštívila většina dotazovaných a to v počtu 55 respondentů. Druhé nejnavštěvovanější místo je Baťův mrakodrap, známý jako „jedenadvacítká“. Ten navštívilo 53 dotazovaných. Dalším nejoblíbenějším cílem v pořadí je Obuvnické muzeum, které získalo 38 odpovědí (63 %). Hojně navštěvovaný je také Lesní hřbitov s 36 hlasy (60 %), kde se nachází hrob Tomáše Bati. Důvod této vysoké návštěvnosti může spočívat v tom, že většina obyvatel Zlína má na tomto hřbitově své pozůstalé. Podobný počet odpovědí obdržela vila Tomáše Bati a areál Baťových závodů. Na možnost „Jinou“ uvedli respondenti např. hrad Malenovice či dělnické kolonie Baťových domků. Z dotazovaných se nenašel nikdo, kdo by nenavštívil alespoň jednu památku.

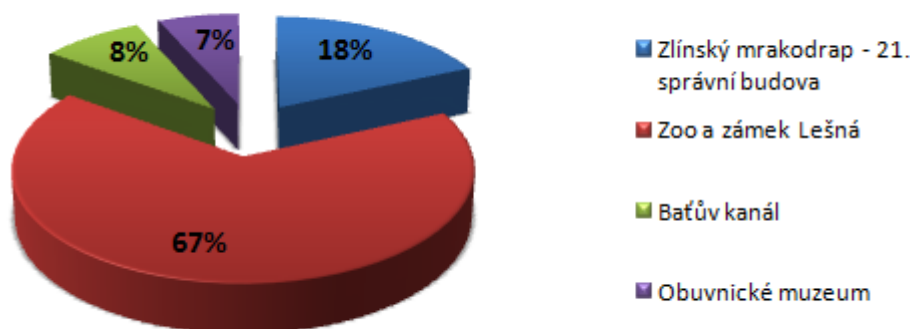
5. Co Vám říká Tomáš Baťa, víte o co se zasloužil?

Následující otázka je opět otevřená, zpracování do grafu by bylo opět nereálné, a především nepřehledné pro pestrost odpovědí. Všichni oslovení měli ponětí o významu Tomáše Bati. Většina respondentů si jméno pojila s výrobou obuvi, s typickými červenými domky, se založením obuvnického impéria či s jedinečným systémem řízení. Spousta

dotazovaných uvedla ve svých odpovědích Tomáše Baťu jako zakladatele a budovatele Zlína. Překvapující bylo, že při položení této otázky mnohdy vzniklo velké časové prodlení, než dotazovaný sdělil svou odpověď.

6. Která památka nebo atrakce je podle Vás nejvíce turisticky atraktivní?

Graf 5.4: K otázce č. 6

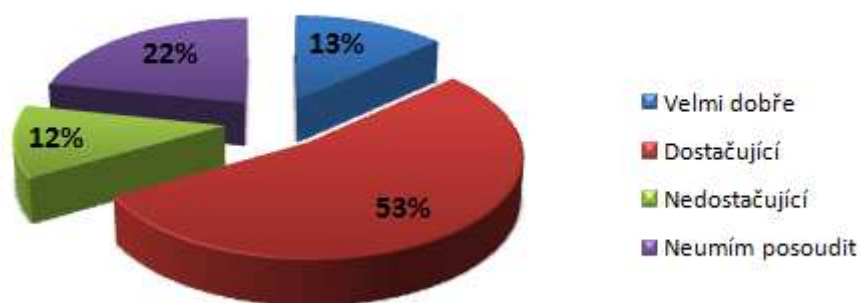

[zdroj vlastní]

Převážná většina dotazovaných považuje za největší turistické lákadlo Zoo a zámek Lešnou. Tuto možnost zvolilo 40 respondentů (67 %). Ostatní možnosti byly zastoupeny jen velmi zřídka. Pouhých 18 % respondentů pokládá Baťův mrakodrap za nejpřitažlivější turistické lákadlo. Dále následoval Baťův kanál (8 %) a Obuvnické muzeum (7 %). V nabídce byla i možnost „Jiná“, tu však nikdo neuvedl.

7. Jak byste ohodnotil(a) propagaci zdejších památek a zajímavostí?

Graf 5.5: K otázce č. 7

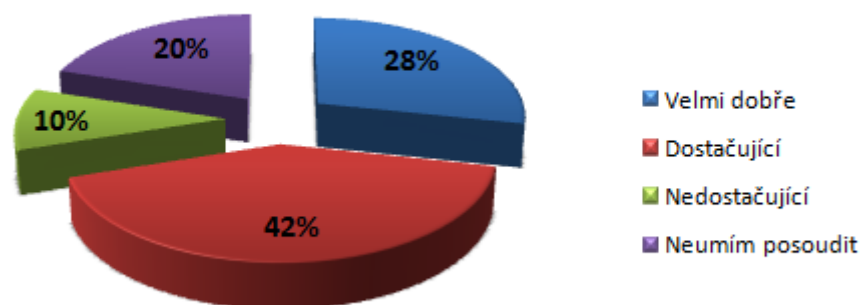

[zdroj vlastní]

42 % respondentů si myslí, že propagace památek a zajímavostí je dostačující. Známkou velmi dobře propagaci ohodnotilo 17 z 60 oslovených, což je 28 %. Celkem 20 % dotazovaných nedokáže posoudit.

8. Jak byste ohodnotil(a) péči o zdejší památky a turistické atraktivity?

Graf 5.6: K otázce č. 8

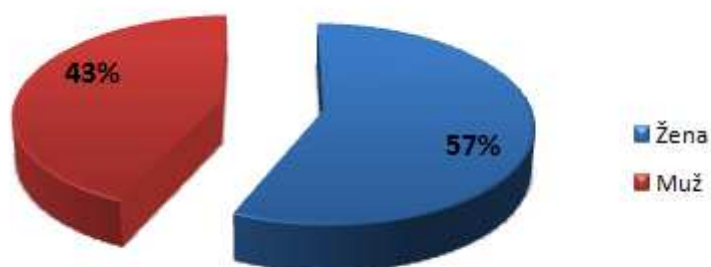
[zdroj vlastní]

Více jak polovina respondentů (53 %) hodnotí péči o místní památky a turistické atraktivity jako dostatečnou. 22 % oslovených obyvatel Zlína však nedokáže posoudit úroveň péče věnovanou zlínským pamětihodnostem. 7 dotazovaných si myslí (12 %), že péče je nedostačující. Známkou velmi dobře by péči ocenilo 13 % respondentů. Je však zřejmé, že všechny památky a cenné architektonické objekty nejsou opečovávány stejnou měrou.

Důkazem je současný chátrající stav některých objektů v areálu bývalých Baťových závodů, které čekají na revitalizaci.

9. Pohlaví

Graf 5.7: K otázce č. 9

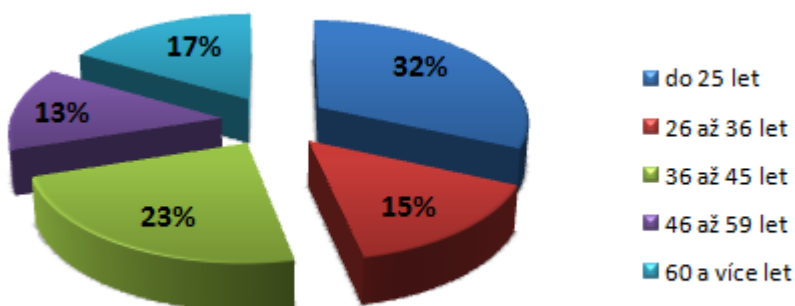

[zdroj vlastní]

Z celkového počtu 60 respondentů vyplnilo dotazník 26 mužů a 34 žen, které převládají. Muži tak představují 43 % a ženy 57 %.

10. Věková kategorie

Graf 5.8: K otázce č. 10

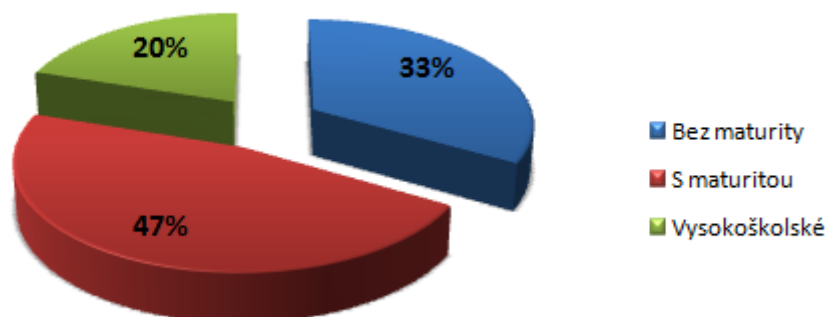

[zdroj vlastní]

Graf poskytuje přehled o věkové struktuře respondentů. Nejvíce zastoupenou věkovou kategorií představují mladí lidé do 25 let, kteří tvoří 32 % z celkového souboru. Převaha zastoupení mladých lidí je způsobena větší ochotou odpovídat na mé otázky. Za ní následuje skupina lidí ve věku 36 až 45 let a představují 23%. Nejméně zastoupenou kategorií představují lidé ve věku 46 až 59 let (13 %).

11. Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf 5.9: K otázce č. 11

[zdroj vlastní]

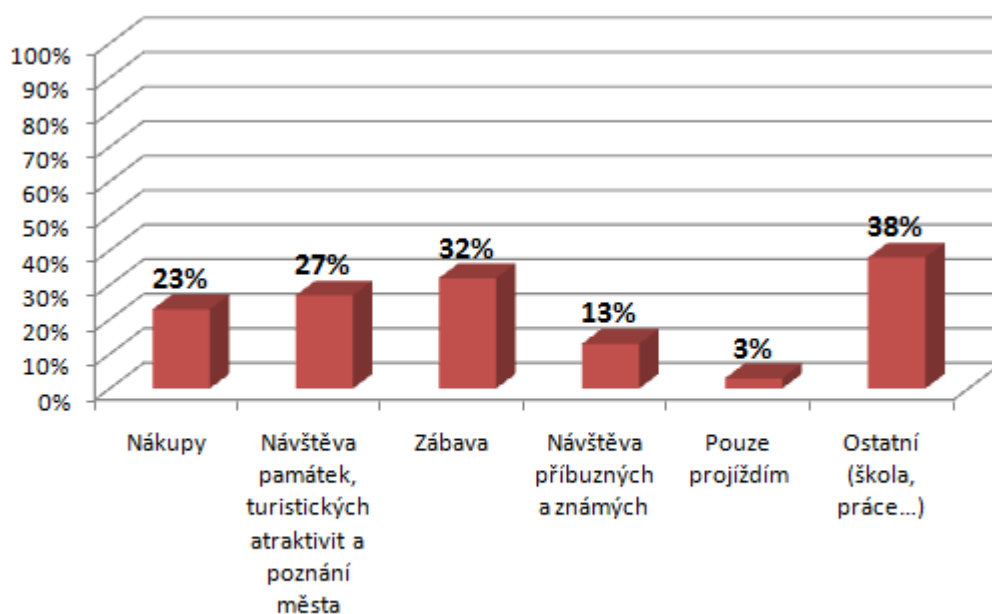
Nejpočetnější skupinu představují respondenti se středním vzděláním s maturitou (47%). Lidé bez maturity tvoří 33 % z celkového počtu respondentů, vysokoškolského vzdělání dosáhlo 20 % dotazovaných.

5.1.2 Výsledky výzkumu zaměřeného na návštěvníky Zlína

V této kapitole se nachází grafické a slovní vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníkového šetření zaměřeného na návštěvníky Zlína. Osloveno bylo šedesát návštěvníků. Všechny grafy i tabulky jsou vlastní konstrukce. Příslušný dotazník je uveden v příloze č. 2. Podkladové tabulky pro zpracování grafů viz. příloha č. 4.

1. Jaký je důvod Vaší návštěvy Zlína? (možnost více odpovědí)

Graf č. 5. 10: K otázce č. 1

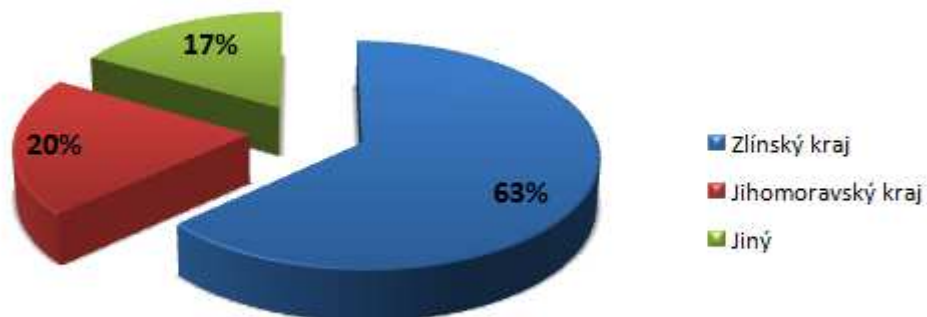

[zdroj vlastní]

V této otázce respondenti měli na výběr z 6 nabízených možností a mohli zvolit více odpovědí. Nejčastější důvod proč návštěvníci přijeli do Zlína uvedli možnost „Ostatní“, kde většina oslovených přicestovala do Zlína za prací nebo za studiem. Tuto možnost volilo 23 dotazovaných a z celkového počtu 60 respondentů tak představují 38 %. Dalším nejčastějším motivem návštěvy města byla zábava. Za zábavou přijelo 32 % osob. Poznat město, navštívit památky a turistické atraktivity sem přivedlo 27 % respondentů. Do Zlína táhnou návštěvníky také nákupy, a to díky poměrně velkému počtu nákupních center a obchodních domů, které se zde nachází. Za tímto účelem navštívilo město 23 % dotazovaných. Nejméně osob volilo možnost „Pouze projíždím“, a to 3 %. Navštívit příbuzné a známé přijelo 13 % respondentů.

2. Odkud jste přijel(a)?

Graf 5. 11: K otázce č. 2

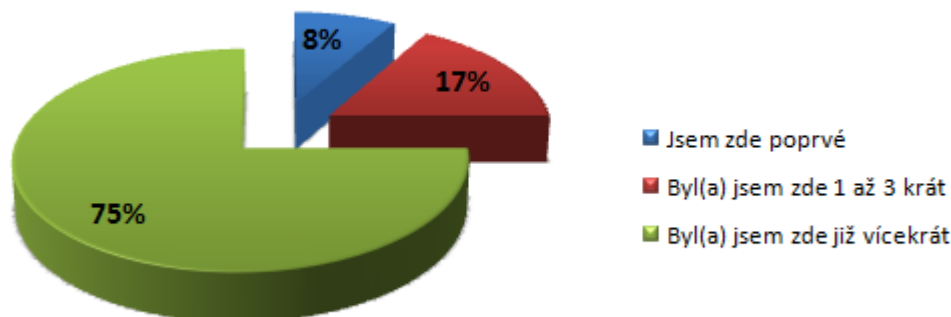

[zdroj vlastní]

Z grafu je patrné, že převážná většina oslovených návštěvníků pochází ze Zlínského kraje. Tito návštěvníci představují 63 %, což je 38 osob. Toto velké procento návštěvníků ze Zlínského kraje má jistě souvislost s nejčastějším důvodem, proč lidé přijíždějí do Zlína, a to je dojíždění osob z nedalekého okolí za prací a do školy. Město je tedy nejvíce navštěvované lidmi pocházejícími z blízkého okolí. 20 % oslovených přijelo z Jihomoravského kraje a jiný kraj uvedlo 17 % osob, kteří z celkového počtu dotazovaných představují 10 respondentů. Zastoupen byl kraj Olomoucký, Moravskoslezský, Vysočina a Praha.

3. Jak často Zlín navštěvujete?

Graf 5. 12: K otázce č. 3

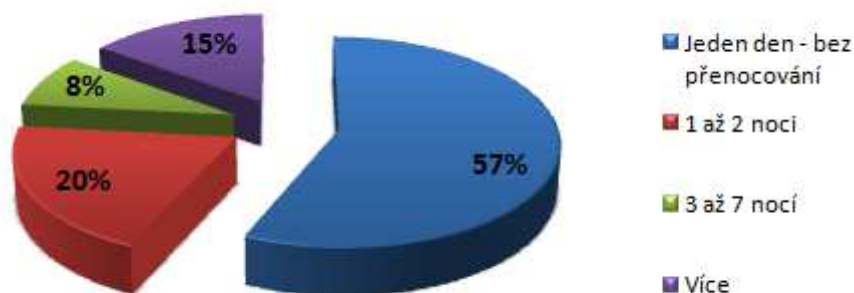

[zdroj vlastní]

Na otázku jak často respondenti Zlín navštěvují převážná většina odpověděla, že zde byla již vícekrát. Tuto možnost zvolilo z celkového počtu 60 respondentů 45 osob a tvoří tak 75 %. Pravidelní návštěvníci Zlína jsou většinou ti respondenti, kteří sem přijeli z pracovních důvodů či za studiem. Druhá nejčastější odpověď návštěvníků byla, že Zlín v minulosti již navštívili, a to jedenkrát až třikrát. Tuto možnost označilo 17% dotazovaných. Pouhých 8 % uvedlo, že ve městě jsou poprvé.

4. Jak dlouho se zde zdržíte?

Graf 5. 13: K otázce č. 4

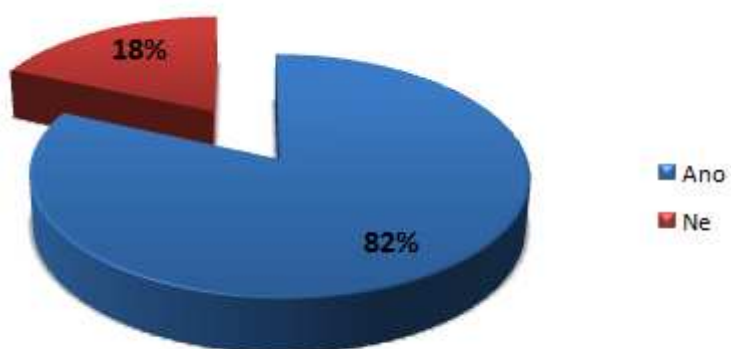
[zdroj vlastní]

Z grafu je zřejmé, že více jak polovina dotazovaných se zdržuje ve Zlíně pouze krátkodobě a přijíždí sem pouze na jeden den bez přenocování. Tuto možnost zvolilo 34 osob

(57 %). Na více dní přijelo do Zlína celkem 43 % návštěvníků. Z toho 20 % respondentů zde strávilo 1 nebo 2 noci. 3 až 7 nocí se zde rozhodlo zůstat 8 % respondentů. Možnost více než 7 nocí volilo 15 % oslovených. Ve městě tedy převládá jednodenní pobyt nad pobytem vícedenním.

5. Znáte zlínské památky?

Graf 5.14: K otázce č. 5

[zdroj vlastní]

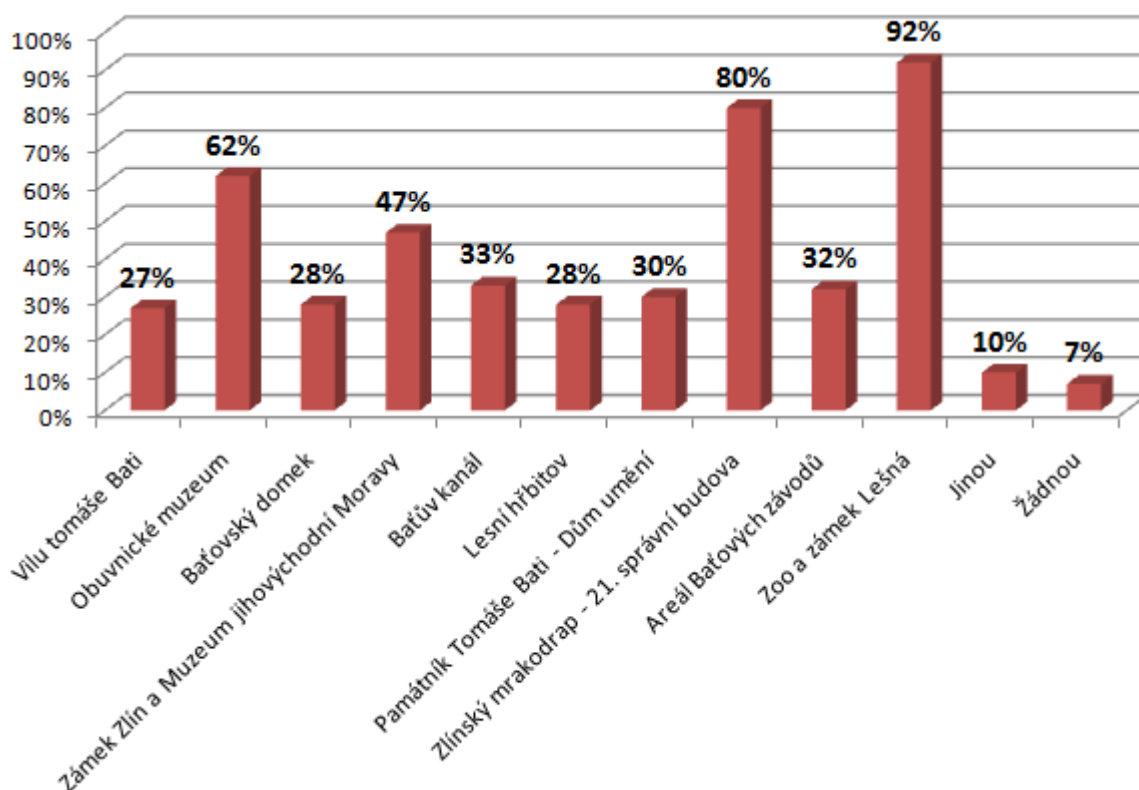
V otázce, zda respondenti znají zlínské památky, se většina vyjádřila souhlasně. Počet kladných odpovědí činí 49, což představuje 82 %. Záporně se vyjádřilo 11 osob. Zastupují 18 % těch, kteří nemají ponětí o zlínských památkách. Vysoké procento pozitivních odpovědí svědčí o tom, že zlínské památky jsou poměrně známé.

6. Pokud ano, tak které?

Tato otázka se týkala těch respondentů, kteří uvedli, že znají zlínské památky. Otázka byla otevřená, a proto odpovědi byly různé. Z tohoto důvodu vyhodnocení výsledků do grafu by nebylo příliš přehledné. Nejčastější odpovědi však byl Baťův mrakodrap, zámek Zlín, Baťova vila a Obuvnické muzeum. Dále si návštěvníci vybavili také Baťovy domky, Dům umění – dřívější Památník Tomáše Bati, Baťův kanál či Zoo a zámek Lešná. V odpovědích zazněl také hotel Moskva, Velké kino, Obchodní dům, Tržnice, Baťovy závody, Městské divadlo Zlín. Většina osob si vybavila více památek, jen ve 4 případech byla uvedena pouze jedna památka.

7. Které památky a zajímavosti jste již navštívil(a) nebo se chystáte navštívit? (možnost více odpovědí)

Graf 5.15: K otázce č. 7

[zdroj vlastní]

V otázce bylo možné zaznačit více odpovědí. Turisty nejvíce navštěvovaná je Zoo a zámek Lešná. Tuto atrakci již navštívilo, nebo se chystá navštívit 92 % respondentů. Další největší turistické lákadlo města představuje zlínský mrakodrap – 21. správní budova. Baťův mrakodrap ve svých odpovědích uvedlo 80 % osob, což je 48 oslovených. Za ním následuje Obuvnické muzeum s 62 % a zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy. To plánuje navštívit, nebo již navštívilo 47 % dotazovaných. Památky jako vila Tomáše Bati, Baťovský domek, Lesní hřbitov, Dům umění či areál Baťových závodů jsou v počtu odpovědí poměrně vyrovnané a jejich návštěvnost respondenty se pohybuje kolem 30 %. Možnost „Jinou“ uvedlo 10 % osob a žádnou pamětihodnost nenavštívili 4 osoby z 60 oslovených, které tvoří 7 %.

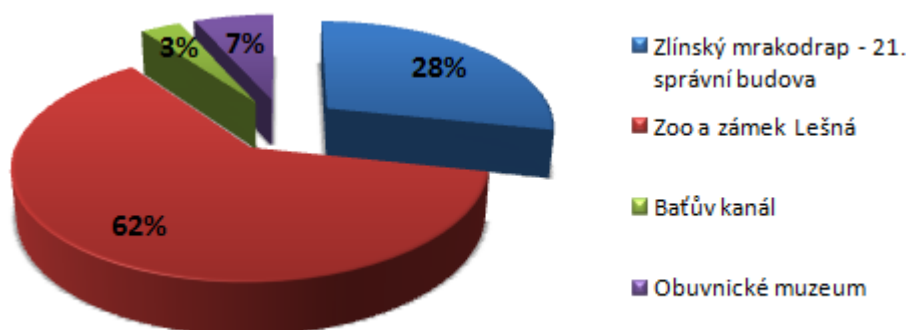
8. Co Vám říká Tomáš Baťa, víte o co se zasloužil?

Otázka byla otevřená. Návštěvníci, ať už z blízkého, či vzdáleného okolí, si s touto slavnou osobností spojili spoustu činů a skutků, které Tomáš Baťa pro město učinil. Většina

oslovených uváděla jméno Tomáše Bati v souvislosti se založením, rozvojem a vybudováním města, se založením obuvnické firmy velkolepých rozměrů, s jeho sociální politikou, managementem atd. Z oslovených osob se nenašel nikdo, kdo by si toto jméno nedokázal spojit s žádným pojmem, či řadou zásluh, které Baťa za svého života vykonal. Získané odpovědi potvrdily, že lidé všech věkových kategorií mají nadále povědomí o obrovském významu tohoto muže 20. století.

9. Která památka nebo atrakce je podle Vás nejvíce turisticky atraktivní?

Graf 5.16: K otázce č. 9

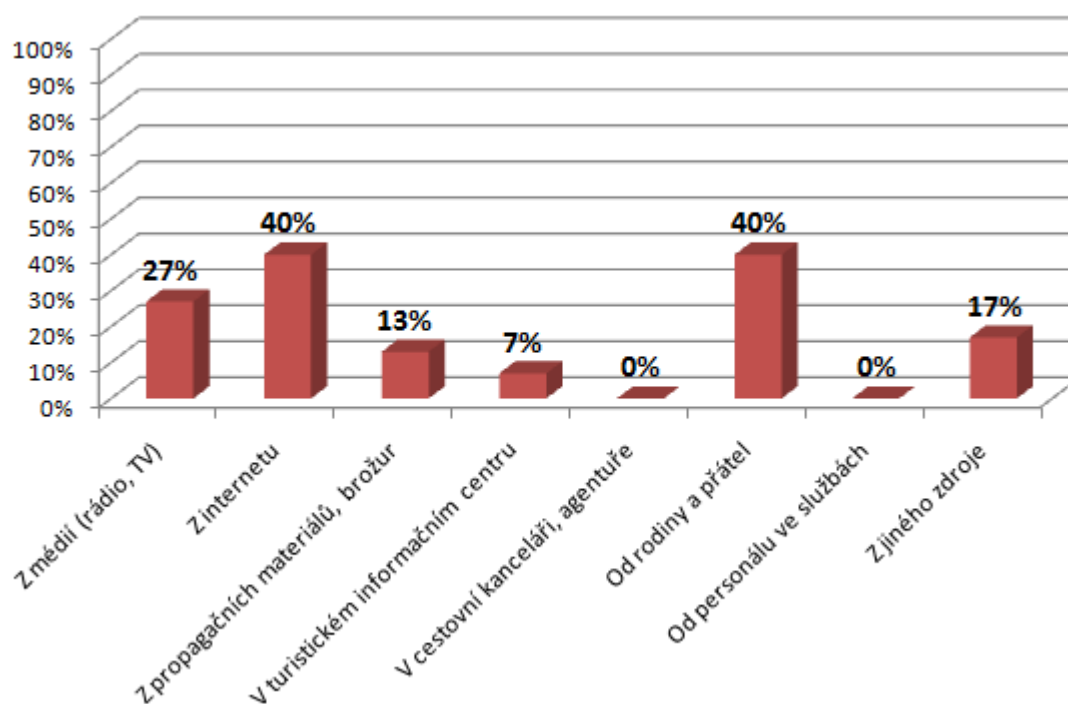

[zdroj vlastní]

V této otázce respondenti volili dle svého uvážení nejvíce turisticky atraktivní památku nebo atrakci. Vybíralo se ze 4 pevně daných možností a oslovení také mohli uvést i jinou turistickou zajímavost, kterou považují za nejlákavější. K možnosti Zoo a zámek Lešná se přiklonilo nejvíce dotazovaných, a to 37 osob, kteří představují 62 %. Další nejčastější odpovědí byl zlínský mrakodrap. Za touto volbou stálo 28 % respondentů. Zbylé možnosti byly zastoupeny jen zřídka, Obuvnické muzeum představuje největší turistickou atrakci pro pouhých 7 % osob a možnost Baťův kanál zvolila jen 3 % respondentů. Možnost „Jiná“ nezaznačil nikdo.

10. Pokud znáte zlínské památky, odkud jste se o nich dozvěděl(a)? (možnost více odpovědí)

Graf 5.17: K otázce č. 10

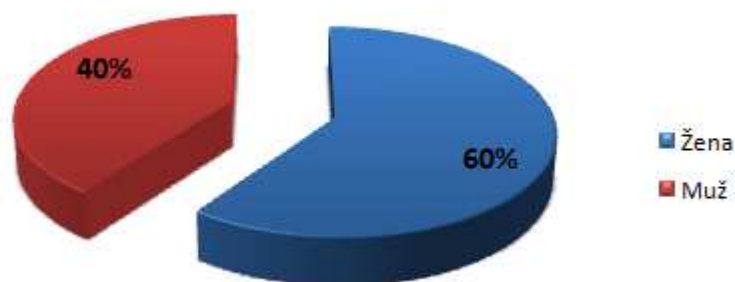

[zdroj vlastní]

Z grafu vyplývá, že nejvíce oslovených návštěvníků Zlína se dozvědělo o místních památkách z internetu a od rodiny a přátel. Tyto dvě možnosti byly vyrovnané a volilo je 40 % respondentů. Vysoké zastoupení internetu jako informačního zdroje není nijak překvapující, protože internet představuje fenomén dnešní doby. Možnost z médií uvedlo 27 % dotazovaných. Z jiného zdroje je zná 17 % oslovených. Dále 13 % osob uvedlo, že o památkách se dozvědělo díky propagačním materiálům. Ne příliš mnoho dotazovaných uvedlo možnost „V turistickém informačním centru“ (7 %). Udivující je nulové zastoupení možnosti „V cestovní kanceláři, agentuře“.

11. Pohlaví

Graf 5.18: K otázce č. 11

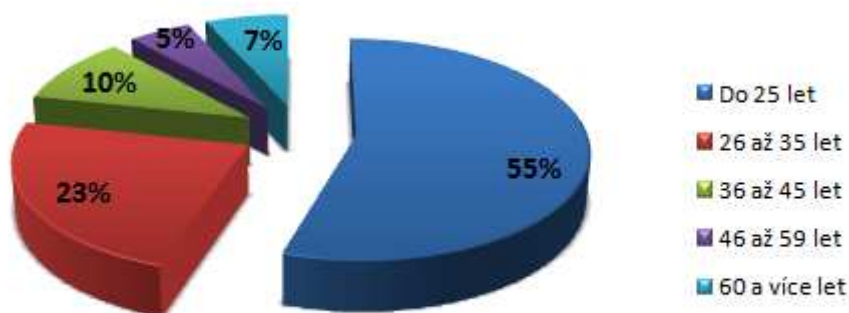

[zdroj vlastní]

Z celkového počtu 60 respondentů bylo 36 žen a 24 mužů. Ženy představovaly 60 % návštěvníků a muži 40 %. Větší zastoupení žen spočívá pravděpodobně v tom, že ženy byly více osločovány a zastavovány, i přestože byly méně ochotné vyplnit dotazník než muži.

12. Věková kategorie

Graf 5.19: K otázce č. 12

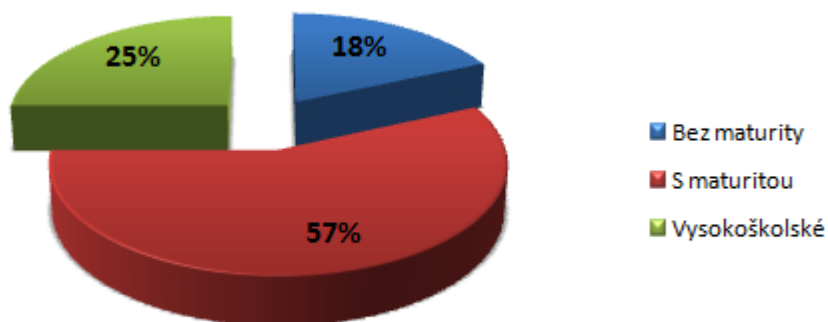
[zdroj vlastní]

Z grafu je patrné, že nejčastějšími návštěvníky Zlína jsou mladí lidé do 25 let. Tato věková kategorie zaujímá 55 % z celkového počtu 60 respondentů. Toto převažující zastoupení věkové kategorie do 25 let může spočívat v tom, že mladí lidé byli více ochotní vyplnit dotazník. Další příčinou je také to, že ve Zlíně se pohybuje spousta studentů a mnoho mladých zde vyhledává zábavu a společenské vyžití. Druhou nejvíce zastoupenou

věkovou skupinou jsou respondenti ve věku 26 až 35 let. Ti tvoří 23 %. Zastoupení ostatních věkových kategorií je poměrně vyrovnané, nejméně navštěvují Zlín osoby ve věku 46 až 59 let, které představují jen 5 %.

13. Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf 5.20: K otázce č. 13

[zdroj vlastní]

Na více než polovinu dotazníků odpovídali návštěvníci Zlína, kteří dosáhli středoškolského vzdělání s maturitou. Ti představovali 57 %, tedy 34 osob z 60 oslovených. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří návštěvníci města s vysokoškolským vzděláním (25 %). Lidé bez maturity tvoří 18 %.

5.1.3 Shrnutí výzkumu

Výzkum zaměřený na obyvatele trvale žijící ve Zlíně

Během průzkumu bylo zjištěno, že převážná většina obyvatel Zlína zná zdejší památky. Zajímavé je však porovnání výsledků otázky, která zjišťuje známost zlínských památek u rezidentů a návštěvníků Zlína. Tato otázka byla položena jak stálým obyvatelům, tak i návštěvníkům Zlína, jejichž počet kladných odpovědí kupodivu však převažoval nad rezidenty. 27 % obyvatel uvedlo, že nemá povědomí o místních památkách. Tento poměrně vysoký počet záporných odpovědí je překvapující, jelikož se zdá nepravděpodobné, že obyvatelé Zlína, kteří se prakticky denně pohybují v prostředí města, které je architektonickými památkami Baťovy doby obklopeno, tyto pamětihodnosti neznají.

Mezi nejznámější pamětihodnosti v první řadě patří zlínský mrakodrap, známý jako „jedenadvacítká“. Dále je to Baťova vila, Obuvnické muzeum či zámek Zlín. Více jak polovina rezidentů zdejší památky navštěvuje. Nejvíce navštěvovaná je Zoo a zámek Lešná a Baťův mrakodrap, kde nyní sídlí Krajský úřad Zlínského kraje. Většina obyvatel také navštívila Obuvnické muzeum, Lesní hřbitov a vilu Tomáše Bati.

Občané Zlína si uvědomují význam Tomáše Bati, který proslavil Zlín začátkem 20. století a toto město je s jeho osobností silně spjato dodnes. Obyvatelé města si k jménu Tomáš Baťa dokáží přiřadit řadu synonym, které vystihují jeho zásluhy. Nejčastěji si ho pojí s výrobou obuvi, s červenými domky či s Baťovou soustavou řízení.

Podle získaných odpovědí trvale žijících občanů Zlína je nejlákavější lákadlo zoologická zahrada spolu se zámkem Lešná. Pouhých 18 % za největší turistickou atraktivitu pokládá zlínský mrakodrap, který je urbanistickou a architektonickou dominantou, a také symbolem celého města. Co se týče propagace zdejších pamětihodností a zajímavostí, naprostá většina rezidentů je v tomto směru spokojena. Za nedostatečnou ji považuje 20 % obyvatel a 10 % nedokáže posoudit míru propagace. V oblasti péče o památky a turistické zajímavosti je většina dotazovaných toho názoru, že je dostatečná. Pouhých 12 % by hodnotilo péči jako nedostatečnou.

Na otázky nejčastěji odpovídaly ženy, jejichž počet byl nadpoloviční. Poměrně vyrovnané bylo zastoupení všech věkových kategorií. Téměř polovina oslovených uvedla jako své nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou.

Výzkum zaměřený na návštěvníky Zlína

Z průzkumu vyplynulo, že Zlín primárně nenaplnuje roli samostatného turistického cíle. Většina návštěvníků sem přijíždí za svými pracovními a školními povinnostmi (38 %). Další nejčastější důvod návštěvy města je zábava (32 %). Za poznáním města přijelo 27 % osob. Nutno však podotknout, že výzkum probíhal v měsíci lednu, tedy mimo turistickou sezonu. V letních měsících, tedy v hlavní turistické sezoně, by se ve městě pohyboval jistě větší počet turistů, kteří do Zlína přijeli poznat město, památky a jedinečnou funkcionalistickou architekturu.

Pozitivním zjištěním bylo, že všichni návštěvníci, ať z blízkého či vzdáleného okolí, měli povědomí o významu Tomáše Bati, který Zlín proměnil v moderní metropoli obklopenou zelení. Jeho jméno si nejčastěji spojili se založením obuvnické velmoci a vybudováním města. Téměř všichni oslovení také znají zlínské památky, které byly vybudovány zásluhou Bati. O těchto památkách se návštěvníci dozvěděli především z internetu, od rodiny a přátel a dalším významným zdrojem informací jsou také média. Ačkoliv ve městě působí turistické informační centrum, na zdejší památky se zde bylo informovat pouze 7 % dotazovaných. Pouze malý počet osob uvedl, že zlínské památky nezná. Mezi největší turistické zajímavosti jednoznačně patří Zoo a zámek Lešná, které leží nedaleko Zlína a Baťův mrakodrap. Tyto dvě atraktivity jsou zároveň turisty nejnavštěvované. Častým cílem návštěvníků Zlína je i Obuvnické muzeum, zámek Zlín, vila Tomáše Bati, Baťův kanál či bývalý areál Baťových závodů.

Dále bylo zjištěno, že většina návštěvníků pochází ze Zlínského kraje a zdržuje se zde pouze krátkodobě, a to pouze jeden den. Návštěvnost z ostatních koutů republiky není příliš častá. Dlouhodobý pobyt ve městě není až tak obvyklý. Většina osob navštěvuje Zlín pravidelně, byla zde již vícekrát a ráda se do Zlína vrátí. Jen minimální počet turistů navštívil Zlín vůbec poprvé.

Z celkového počtu respondentů převažoval počet žen nad muži. Více jak polovina návštěvníků Zlína patřila do věkové kategorie do 25 let. Většina oslovených uvedla jako své nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou (57 %), dále následovalo vysokoškolské (25%). Nejméně návštěvníků uvedlo vzdělání bez maturity.

5.2 SWOT analýza cestovního ruchu ve Zlíně

Na základě výsledků z výzkumu, zjištěných údajů, prostudovaných materiálů a literatury byla provedena SWOT analýza.

Silné stránky

- výhodná poloha města zasazená do kraje s bohatými přírodními a kulturními možnostmi
- krajské město - sídlí zde řada významných institucí a úřadů
- silná spojitost města s osobností Tomáše Bati, což vytváří pozitivní image města
- univerzitní město
- silný turistický potenciál baťovských památek
- zahradní město a město zeleně
- bohaté kulturní a společenské vyžití díky působení řady kulturních institucí
- pořádání událostí mezinárodního významu – Mezinárodní filmový festival pro děti a mládež, Barrum Rallye Zlín
- kongresové město
- jedinečná funkcionalistická architektura města
- působení informačního centra ve městě
- vysoký stupeň znalosti zdejších památek mezi návštěvníky
- vysoké procento vracejících se návštěvníků
- nákupní turistika

Slabé stránky

- Zlín nemá kromě Baťových památek turistům co nabídnout
- Zlín není návštěvníky vyhledáván jako primární turistický cíl, převažují jiné důvody návštěvy
- špatná dopravní dostupnost – nedostatek komunikací vyšší kvality, špatná železniční dostupnost
- nízká návštěvnost města turistů ze vzdálenějších krajů a ze zahraničí
- převažuje krátkodobá návštěvnost – pouze jednodenní
- návštěvníci nedostatečně využívají informační centrum
- neznalost a malý zájem místních obyvatel o zdejší památky

- chátrající stav bývalého areálu Baťových závodů negativně ovlivňuje celkový dojem města
- destrukce některých cenných objektů pocházející z Baťovy éry – např. Památník Tomáše Bati

Příležitosti

- vybudování nových silničních tahů celostátního a mezinárodního významu
- přilákání zahraničních turistů a návštěvníků ze všech koutů ČR, nejen z blízkého okolí
- vytvoření nového turistického produktu založeného na turistické atraktivitě osobnosti Tomáše Bati
- velký potenciál Zlína jako univerzitního města, soustředění akcí na mladé lidi
- spolupráce s cestovními kanceláři a vytváření nových poznávacích zájezdů
- propagace Zlína jako kongresového centra
- rozsáhlé investice do obnovy bývalého areálu Baťových závodů
- lepší využití silné baťovské tradice
- provázanost okolních turistických cílů s návštěvou Zlína
- rostoucí zájem o památky a kulturní instituce

Hrozby

- zastínění města dalšími zajímavými turistickými destinacemi v okolí – např. Luhačovice
- nízké investice na údržbu a péči o památky a revitalizaci chátrajících objektů
- chátrající památky
- nedostatečná propagace památek, turistických atraktivit a pořádaných akcí
- přetrvávající jednodenní návštěvnost
- nezájem o památky, atraktivitu a kulturní zařízení ve městě
- nezájem cestovních kanceláří o Zlín jako turistickou destinaci
- odliv návštěvníků z důvodu nelepších dopravních situací
- ani v budoucnu nebude hlavní účel návštěvy poznávací turistika, nadále budou převažovat jiné důvody návštěvy Zlína

6 NÁVRHY A DOPORUČENÍ

Pro lepší využití Baťových pamětihodností a zvýšení návštěvnosti Zlína je na základě provedeného dotazníkového výzkumu, SWOT analýzy a z vlastních poznatků navržené následující řešení.

Vzdělávací a poznávací program „Baťův Zlín“

Na základě dotazníkového šetření se ukázalo, že mnozí občané Zlína neznají dobře prostředí, ve kterém žijí, konkrétně památky, které vznikly zásluhou Tomáše Bati – zakladatele obuvnické firmy Baťa a.s. Pokud chceme rozvíjet cestovní ruch ve Zlíně, musíme začít u samého jádra, tedy jeho obyvatel a rozšířit jejich povědomí o zdejších architektonických skvostech. Kdo jiný by měl znát lépe cenné památky pocházející z Baťovy éry, než samotní rodáci a občané města? Proto je navržen vzdělávací a poznávací program s názvem Baťův Zlín, který bude určený nejen pro žáky místních středních, vyšších a vysokých škol, ale také pro širokou veřejnost. Jednalo by se o seminář, ne němž by se účastníci formou přednášky dozvěděli podstatné informace o historickém vývoji města ve spojitosti s vývojem firmy Baťa, a.s., ale především by poznali zdejší pamětihodnosti a jejich stručnou historii. Součástí vzdělávacího a poznávacího programu by byl prohlídkový okruh po vybraných památkách. Vzhledem k tomu, že ve městě působí městské informační centrum, mohl by být program pořádán pod jeho záštitou. Dalším potenciálním pořadatelem může být Nadace Tomáše Bati, která působí jako informační a vzdělávací centrum.

Nový produkt cestovního ruchu

Poznání města a zlínských památek bohužel není stěžejním důvodem návštěvy Zlína. Proto je potřeba přilákat nové turisty, a to jak tuzemské, tak i zahraniční, kteří by přijeli obdivovat zdejší zajímavosti a pamětihodnosti vybudované Baťou. Ke zvýšení počtu návštěvníků může vést vytvoření nového přitažlivého turistického produktu, který by se prosadil na trhu cestovního ruchu a zaujal účastníky CR. Jednalo by se o dvoudenní exkurzi po nejvýznamnějších objektech a místech, které mají vztah k Tomáši Baťovi (Baťův mrakodrap, Obuvnické muzeum, vila Tomáše Bati, Velké kino Zlín, Obchodní dům a Tržnice, hotel Moskva, Dům umění, areál bývalých Baťových závodů, Lesní hřbitov, Zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy, baťovské domky – čtvrt Letná). Součástí exkurze je také plavba po Baťově kanále. Produkt by mohl být nabízen prostřednictvím cestovních kanceláří. Jednou z cest jak přivést zahraniční turisty je nabídnutí exkurze

zahraničním partnerským městům Zlína, které se nacházejí v Německu, Polsku, Belgii, Nizozemsku, Francii, Itálii a Slovensku.

Rozšíření propagace

Slabou stránkou města je krátkodobý pobyt turistů, kteří pocházejí většinou z nedalekého okolí. Návštěvníci Zlína ze vzdálenějších koutů republiky, či ze zahraničí jsou spíše výjimkou. Je potřeba nalákat i tyto cílové skupiny a více propagovat Zlín ve spojitosti s osobností Tomáše Bati. Ačkoliv se město k odkazu Tomáše Bati hlásí, lze v cestovním ruchu lépe využít silnou baťovskou tradici. Jednou z cest jak zviditelnit atraktivitu Zlína a přilákat turisty je rozšíření propagace, a to například pomocí billboardů umístěných podél hlavních dopravních komunikací, které by upozorňovaly na Zlín jako na zajímavou turistickou destinaci ve spojitosti s Tomášem Baťou. Billboardy by byly doplněné poutavým sloganem či kreativním heslem, které by bylo výstižné a snadno by vstoupilo do podvědomí potenciálních turistů. Slogan či heslo bude přeložené do více světových jazyků.

Webové stránky

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že mezi návštěvníky města se převážně pohybují mladí lidé, kteří se o zlínských památkách nejčastěji dovídají z internetu, který je v dnešní době stěžejním zdrojem informací. Proto by bylo vhodné zkvalitnit a zpřehlednit informační server města či vytvořit nový turistický internetový server zaměřený na Zlín, který bude poskytovat přehled všech významných turistických cílů, památek, pořádaných akcí a bude informovat o dění ve městě.

Nové expozice

Ačkoliv Zlín je silně provázán s osobností Tomáše Bati, doposud schází větší expozice, která by mapovala historii Baťovy rodiny a firmy. V současné době existuje pouze skromná výstava věnovaná vedoucím pracovníkům firmy a zakládání nových baťovských měst, která se nachází v 8. etáži Baťova mrakodrapu. Návštěvníci, kteří by měli zájem o hlubší poznání baťovské historie, si mohou dobové dokumenty prohlédnout v archivu, což ale rozhodně není příliš atraktivní způsob jak se dozvědět více o fenoménu Baťa. Proto by bylo vhodné navrhnout novou expozici, která by poskytovala ucelený přehled o vývoji, historii, zajímavostech firmy Baťa a.s., o budování novodobého Zlína a zajímavých souvislostech s Tomášem Baťou a jeho rodinou. Existence nové pozoruhodné expozice by do Zlína

přilákala jistě řadu návštěvníků. Zvýšení zájmu turistů by jistě způsobilo i rozšíření a oživení již existujících stálých expozic.

Investice na péči a obnovu památných objektů

Mnoho návštěvníků může záporně ovlivnit chátrající stav některých objektů nacházejících se v areálu bývalých Baťových závodů, který může vyvolat celkový negativní dojem z města a zastínit cenné architektonické památky. To může návštěvníky odradit a již více nebudou vyhledávat Zlín jako turistický cíl pro opakované návštěvy. Proto je nutná rekonstrukce objektů, které jsou ve špatném stavu. To však vyžaduje rozsáhlé finanční investice, o jejich získání by se město mohlo pokusit z evropských fondů.

Město by také mělo soustředit značnou pozornost na péči a obnovu baťovských památkových objektů a zároveň by mělo více střežit vše, co s Baťou souvisí a nepřipustit například stavební zásahy a úpravy baťovských staveb, neboť Zlín nemá turistům co jiného nabídnout. Město by se mělo snažit zachovávat funkcionalistickou tradici, jelikož na ní Zlín stojí coby architektonický unikát.

Městský prohlídkový okruh s průvodcem

Ke zvýšení atraktivity města by přispělo také vytvoření městské prohlídkové trasy po nejvýznamnějších baťovských objektech a kulturních institucích doprovázené odborným výkladem průvodce. Prohlídkový okruh by byl půldenní a provázel by po těchto objektech: Obuvnické muzeum – Baťův mrakodrap – hotel Moskva – Obchodní dům – Dům umění – vila Tomáše Bati. Prohlídková trasa s odborným průvodcem by byla zajišťována Městským informačním a turistickým střediskem, které se nachází v centru města.

7 ZÁVĚR

Zlín se proměnil zásluhou firmy Baťa a.s. z malého provinčního městečka v dynamickou moderní průmyslovou metropoli a také díky jejímu působení tato firma, v jejímž čele stál Tomáš Baťa a později Jan Antonín Baťa, zanechala po sobě hmatatelné stopy do dnešní doby, a to v podobě obrovského architektonického dědictví. Tyto pamětihodnosti v současné době představují silný turistický magnet a pokud chceme blíže poznat tento cenný baťovský odkaz, měli bychom především zamířit do Zlína.

Jedním z cílů této bakalářské práce bylo poukázat na pamětihodnosti, které vybudovala firma Baťa, a.s. V práci jsem prezentovala významné objekty jako je Baťův mrakodrap, neboli správní budova č. 21, která je považována za symbol města a celé funkcionalistické architektury Zlína vůbec. Zajímavých staveb je ve Zlíně celá řada, dále byly představeny tyto památky: Společenský dům - nynější hotel Moskva, Velké kino, budova Tržnice a Obchodního domu, Dům umění – tehdejší Památník Tomáše Bati, vila Tomáše Bati či dělnické kolonie rodinných domků jako je Letná, Zálešná, Nad Ovčírnou a další. Baťovy stopy jsou však ponechány i mimo Zlín. V současné době se těší velkému rozvoji z hlediska cestovního ruchu technická památka Baťův kanál.

Dalším cílem bylo zjistit zda mají návštěvníci Zlína a trvale žijící obyvatelé Zlína zájem o pamětihodnosti vytvořené firmou Baťa, a.s. a jaké postoje k těmto památkám zaujímají. Nástrojem tohoto zjišťování se stal dotazníkový výzkum. Zjistila jsem, že návštěvníci Zlína znají zlínské památky a mají o ně zájem, ačkoliv důvod návštěvy města za účelem poznání památek předčily jiné důvody. Turisté, kteří přijeli obdivovat Baťovy památky, mají největší zájem o zlínský mrakodrap, tzv. 21, ale pro mnohé návštěvníky Zlína je atraktivnější Zoo Lešná. Památky však jsou nejčastěji navštěvovány lidmi pocházejícími z okolí, proto je třeba přilákat i turisty z ostatních koutů země, či ze zahraničí. Dotazníkové šetření, které se zabývalo postoji občanů města k zlínským památkám ukázalo, že převážná část obyvatel zná místní pamětihodnosti a většina je také navštěvuje. Největší zájem u památek pocházejících z Baťovy éry je projevován opět o zlínský mrakodrap. Navštívilo ho nejvíce občanů, avšak nepovažují ho za největší atraktivitu Zlína. Za turisticky nejzajímavější pokládají občané města stejně jako návštěvníci Zlína Zoo a zámek Lešnou. Úroveň péče o památky a jejich propagace je dle většiny občanů na dobré úrovni.

Součástí mé práce byla také SWOT analýza cestovního ruchu ve Zlíně, podklady pro ni se staly nejen výsledky z provedeného průzkumu, ale také prostudovaná literatura a různé materiály. Zlín má výhodnou pozici a silný turistický potenciál především pro silnou provázanost města s osobností Tomáše Bati, který zde zanechal funkcionalistické památky, které lákají spoustu turistů. Avšak kromě těchto pamětihodností nedokáže Zlín turistům nic jiného nabídnout, proto je potřeba si uvědomovat hodnoty jaké nesou baťovské objekty a snažit se, aby v cestovním ruchu byly tyto památky co nejlépe využívány, a Zlín se tak stal primárním turistickým cílem. Z tohoto důvodu jsem v práci navrhla nové možnosti pro využití pamětihodností vytvořených firmou Baťa a.s. a také způsoby pro jejich lepší zviditelnění, které by vedly k rozvoji cestovního ruchu ve Zlíně, což bylo posledním cílem mé práce. Navrhla jsem tedy následující řešení:

- vzdělávací a poznávací program s názvem „Baťův Zlín“, který je určený pro obyvatele města, jelikož ne všichni dobře znají Baťovy památky,
- nový produkt cestovního ruchu – dvoudenní exkurze po nejvýznamnějších objektech a atrakcích, které mají spojitost s osobností Tomáše Bati,
- rozšíření propagace formou poutavých billboardů, které by přivedly do Zlína více návštěvníků a to nejen z okolí,
- zlepšení stavu internetových stránek města či vytvoření nového turistického internetového serveru, který by byl zaměřený na Zlín,
- vytvoření nové poutavé expozice, která by poskytovala ucelený přehled o fenoménu Baťa,
- zvýšení investic na péči a obnovu památných objektů pocházejících z Baťovy éry,
- vytvoření stálé městské prohlídkové trasy po nejvýznamnějších Baťových pamětihodnostech s doprovodem průvodce.

Tato bakalářská práce bude poskytnuta magistrátu města Zlín, konkrétně odboru cestovního ruchu, vnitřních a vnějších vztahů. Zda výsledky mé práce využijí bude záležet jen na jejich rozhodnutí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Kněžní zdroje

- [1] ERDÉLY, Evžen. *Baťa, švec, který dobyl světa*. Zlín: Archa, 1990.
- [2] DROBNÁ, Daniela a Eva MORÁVKOVÁ. *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost*. Praha: Fortuna, 2004. ISBN 80-7168-901-7.
- [3] HESKOVÁ, Marie a kol. *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-948-3.
- [4] HORŇÁKOVÁ, Ladislava. *Fenomén Baťa - zlínská architektura 1910-1960*. Zlín: Krajské galerie výtvarného umění ve Zlíně, 2009. ISBN 978-80-85052-77-0.
- [5] INDROVÁ, Jarmila a kol. *Cestovní ruch: (základy)*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1252-5.
- [6] LANGEROVÁ, Blanka. *Zlínský kraj*. Praha: ACR Alfa, 2006. ISBN 80-86408-14-0.
- [7] LEDNICKÝ, Václav. *Hornické aktivity podniku Baťa, a.s. ZLÍN*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, 2005. ISBN 80-248-0908-7.
- [8] LEDNICKÝ, Václav. *Tomáš Baťa a jeho následovníci*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2009. ISBN 978-80-7248-545-1.
- [9] LEŠINGROVÁ, Romana. *Baťova soustava řízení*. 2. vyd. Uherské Hradiště: Romana Lešingrová, 2007. ISBN 978-80-903808-4-4.
- [10] LUKEŠ, Zdeněk a Petr VŠETEČKA. *Vladimír Karfík: Budova č. 21 ve Zlíně: památka českého funkcionalismu*. Zlín: CFA Nemec Ludwig, 2004. ISBN 80-239-3852-5.
- [11] NEČASOVÁ Kamila a David VALÚŠEK. *Historie zlínských hřbitovů*. Zlín: Pohřebnictví Zlín, spol. s.r.o., 2006.
- [12] NOVÁK, Pavel. *Proměny baťovské architektury Zlína*. Zlín: Zlínské noviny, 1996.
- [13] NOVÁK, Pavel. *10+1 baťovských vil*. Zlín: Helvetka, 2000.
- [14] NOVÁK, Pavel. *Zlínská architektura 1900-1950*. 2. rozš. vyd. Zlín: Pozimos, 2008. ISBN 978-80-254-3215-0.

- [15] NOVOTNÁ, Daniela a kol. *Technické památky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. Praha: Olympia, a.s., 2004. ISBN 80-7033-831-8.
- [16] PODHORSKÝ, Marek. *Zlínský kraj*. Praha: freytag & berndt, 2006. ISBN 80-7316-147-8.
- [17] POCHYLÝ, Jaroslav. *Baťova průmyslová demokracie*. Praha: Utrin, 1990.
- [18] POKLUDA, Zdeněk. *Ze Zlína do světa – příběh Tomáše Bati*. Zlín: Nadace Tomáše Bati, 2004. ISBN 80-239-2419-5.
- [19] POKLUDA, Zdeněk. *Zmizelá Morava - Zlín*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-881-2.
- [20] PODZEMNÝ Milan a Adolf ZIKMUND. *Moderní architektura v Gottwaldově 1900-1965: průvodce*. Gottwaldov: Svaz architektů Československé socialistické republiky, 1967.
- [21] SPATHOVÁ, Jana. *Stavební a umělecké památky Zlínského kraje*. Velehrad: Ottobre 12, 2002. ISBN 80-86528-13-8.
- [22] SPATHOVÁ, Jana. *Památky Zlínského kraje*. Zlín: Zlínský kraj, 2006. ISBN 80-239-8348-2.
- [23] ŠEVEČEK, Ondřej. *Zrození Baťovy průmyslové metropole: továrna, městský prostor a společnost ve Zlíně v letech 1900-1938*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-42-5.
- [24] ŠLAPETA, Vladimír. *Baťa: architektura a urbanismus 1910-1950*. Zlín: Státní galerie ve Zlíně, 1991. ISBN 80-85052-06-7.
- [25] ŠLAPETA, Vladimír a kol. *Slavné vily Zlínského kraje*. Praha: Foibos, a.s., 2008. ISBN 978-80-87073-08-7.
- [26] TOMEŠ, Josef a kol. *Český biografický slovník XX. století*. Praha: Paseka, 1990. ISBN 80-7185-245-7.
- [27] URBAN, Vítek. *Kam na víkend – Jižní Morava*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1566-4.
- [28] VAŇHARA, Josef. *Příběh jednoho muže a jednoho města*. Zlín: Josef Vaňhara, Odbor školství a kultury Úřadu města Zlína a České pojišťovny, a.s., 1994.
- [29] *Výroční zpráva Zlínského kraje 2010*. Zlín: Zlínský kraj, 2011.

- [30] *Zlín – průvodce městem*. Zlín: Magistrát města Zlína, oddělení vnitřních a vnějších vztahů ve spolupráci s Městským informačním a turistickým střediskem, 2002.
- [31] *Zlínský kraj: města a obce Zlínského kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost*. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2003.

Internetové zdroje

- [32] ČESKÝ ROZHLAS. Jan Antonín Baťa byl zcela očištěn. *Radio.cz* [online]. ©1996–2012 [cit. 2012-03-15].
Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/jan-antonin-bata-byl-zcela-ocisten>
- [33] CZECH PROPERTY MARKET. Zlín-základní informace. *Ecpm.cz* [online]. ©2012 [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://www.ecpm.cz/cz/firma/530-zlin-zlin>
- [34] ZLÍN, OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA. Co je městská památková zóna. *Zlin.eu* [online]. ©2008 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.zlin.eu/page/19298.statni-pamatkova-pece/>
- [35] TURISTICKÝ ATLAS. Zlín. *Turistickyatlas.cz* [online]. ©2010 [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: http://turistickyatlas.cz/vse/misto/6014_zlin.html
- [36] ARCHIWEB. Baťovské domky mají kouzlo i po 90 letech od jejich postavení. *Archiweb.cz* [online]. ©1997-2012 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&id=10757&type=1>
- [37] JAK BYDLET. Baťovské půldomky a dotace. *Jakbydlet.cz* [online]. ©2009 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: http://www.jakbydlet.cz/clanek/489_batovske-puldomky-a-dotace-.aspx
- [38] APARTMENT IN ZLIN. Baťův domek. *Apartment-in-zlin.cz* [online]. ©2010 [cit. 2011-12-16]. Dostupné z: <http://www.apartment-in-zlin.cz/pametihodnosti.html>
- [39] MUZEUM JIHOVÝCHODNÍ MORAVY VE ZLÍNĚ. Baťovský domek. *Muzeum-zlin.cz* [online]. ©2011 [cit. 2011-12-16]. Dostupné z: <http://www.muzeum-zlin.cz/cs/objekty/batovsky-domek/>

- [40] MUZEUM JIHOVÝCHODNÍ MORAVY VE ZLÍNĚ. Baťovský domek. *Muzeum-zlin.cz* [online]. ©2011 [cit.2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.muzeum-zlin.cz/cs/objekty/batovsky-domek/fotogalerie/batovsky-domek/>
- [41] NADACE TOMÁŠE BATI. Vznik nadace Tomáše Bati. *Batova-vila.cz* [online]. [cit. 2012-01-03]. Dostupné z: <http://www.batova-vila.cz/CZ/Nadace-Tomase-Bati-Vznik.html>
- [42] SYSTEM PLUS ZLÍN. Reference. *Systemplus.cz* [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.systemplus.cz/reference.htm>
- [43] ZLÍNSKÁ ARCHITEKTURA. Tržnice. *Architekturazlin.cz* [online]. [cit. 2012-01-04]. Dostupné z: <http://architekturazlin.cz/trznice>
- [44] ZLÍNSKÁ ARCHITEKTURA. Obchodní dům. *Architekturazlin.cz* [online]. [cit. 2012-01-05]. Dostupné z: <http://architekturazlin.cz/obchodni-dum>
- [45] PŘÍRODA A PAMÁTKY V OKOLÍ MÁCHOVÉ. Obchodní dům. *Jirikalab.estranky.cz* [online]. ©2012 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.jirikalab.estranky.cz/fotoalbum/-zlin/zlin/obchodni-dum-prior.-.html>
- [46] VÝCHODNÍ MORAVA. Správní budova č. 21 – zlínský mrakodrap. *Vychodni-morava.cz* [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.vychodni-morava.cz/cil/225/spravni-budova-c-21-zlinsky-mrakodrap>
- [47] ZLÍN, OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA. Správní budova firmy Baťa č. 21. *Zlin.eu* [online]. ©2008 [cit. 2012-01-05]. Dostupné z: <http://www.zlin.eu/page/81637.spravni-budova-firmy-bata-c-21/>
- [48] ESTAV. Rekonstrukce Baťova mrakodrapu byla dražší, než se čekalo. *Estav.cz* [online]. ©2000-2012 [cit. 2012-01-23]. Dostupné z: <http://www.estav.cz/zpravy/ctk/ctk710.asp>
- [49] KUDY Z NUDY. Jednadvacítka aneb Zlínský mrakodrap. *Kudyznudy.cz* [online]. ©2010 [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Jednadvacitka-aneb-Zlinsky-mrakodrap.aspx#Tabs>
- [50] ZLÍNSKÁ ARCHITEKTURA. Velké kino. *Architekturazlin.cz* [online]. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://architekturazlin.cz/velke-kino>

- [51] HOTEL MOSKVA. Historie. *Moskva-zlin.cz* [online]. [cit. 2012-01-08]. Dostupné z: <http://www.moskva-zlin.cz/index.php?page=historie&jazyk=cz>
- [52] WIKIPEDIA. Hotel Moskva. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2004 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Zlin-Hotel-Moskva.JPG>
- [53] KLUB ČESKÝCH TURISTŮ KOPŘIVNICE. Hrob Tomáše Bati. *Kctkoprivnice.cz* [online]. ©2012 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.kctkoprivnice.cz/akce/rok2011/za-krasami-nasich-hradu-malenovice/zhodnoceni/>
- [54] ZLÍNSKÁ ARCHITEKTURA. Památník T.Bati- Dům Umění. *Architekturazlin.cz* [online]. [cit. 2012-01-11]. Dostupné z: <http://www.architekturazlin.cz/pamatnik-tbati-dum-umeni>
- [55] WIKIPEDIA. Dům umění. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2009. [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: http://no.wikipedia.org/wiki/Fil:Zlín_-_Dům_umění.jpg
- [56] DENNÍ ZPRAVODAJSTVÍ O VEŘEJNÝCH ZAKÁZKÁCH. Na stavbě 14i15 Baťova institutu se intenzivně pracuje. *Vz24.cz* [online]. ©2010 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <http://www.vz24.cz/clanky/na-stavbe-14i15-batova-institutu-se-intenzivne-pracuje>
- [57] MORAVSKÉ POMEZÍ. Zajímavosti na Moravě. *Moravsko-slovenske-pomezi.eu* [online]. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z: <http://www.moravsko-slovenske-pomezi.eu/zajimavosti-na-morave>
- [58] PRŮVODCE BAŤOVÝM KANÁLEM. Historie, současnost, prodloužení do Hodonína a Kroměříže. *Batacanal.cz* [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.batacanal.cz/pruvodce/mapy/f-info.html>
- [59] BAŤŮV KANÁL.Současnost. *Batacanal.cz* [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: <http://www.batacanal.cz/2007/cz/cojebk/index-f.htm>
- [60] VÝCHODNÍ MORAVA. Cyklostezka podél Baťova kanálu. *Vychodni-morava.cz* [online]. [cit. 2012-01-23]. Dostupné z: <http://www.vychodni-morava.cz/trasa/413/cyklostezka-podel-batova-kanalu>
- [61] VÝKLOPNÍK SUDOMĚŘICE. Vítejte na výkopníku. *Vyklopnik.er.cz* [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: <http://www.vyklopnik.er.cz/>

- [62] ZMATEK. Bařův kanál a okolí. *Zmatek.cz* [online]. ©2002-2011 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://zmatek.cz/foto/2008-08%20Batuv%20Kanal/ipage00001.htm>
- [63] RATÍŠKOVICKÁ ŽELEZNICE. Šlapací drezíny. *Ratiskovka.com* [online]. ©2004 - 2012 [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <http://www.ratiskovka.com>
- [64] RATÍŠKOVICKÁ ŽELEZNICE. Muzeum ve Vagónu. *Ratiskovka.com* [online]. ©2004 - 2012 [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <http://www.ratiskovka.com>
- [65] INSPIRACE PRO POBYT A POHYB V PŘÍRODĚ. Moravským Kyjovskem na drezíně. *Outdoorguide.cz* [online]. ©2010 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.outdoorguide.cz/moravskym-kyjovskem-na-drezine-639.html>
- [66] ATLAS ČESKA. Zoo Lešná. *Atlasceska.cz* [online]. ©2007-2011 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: <http://www.atlasceska.cz/zlinsky-kraj/zoo-lesna/>
- [67] MUZEUM JIHOVÝCHODNÍ MORAVY VE ZLÍNĚ. Obuvnické muzeum. *Muzeum-zlin.cz* [online]. ©2011 [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <http://www.muzeum-zlin.cz/cs/objekty/obuvnicke-muzeum/vseobecne-informace/>
- [68] MUZEUM JIHOVÝCHODNÍ MORAVY VE ZLÍNĚ. Obuvnické muzeum. *Muzeum-zlin.cz* [online]. ©2011 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: <http://www.muzeum-zlin.cz/cs/objekty/obuvnicke-muzeum/fotogalerie/obuvnicke-muzeum/>
- [69] MUZEUM JIHOVÝCHODNÍ MORAVY VE ZLÍNĚ. Stálá expozice. *Muzeum-zlin.cz* [online]. ©2011 [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: <http://www.muzeum-zlin.cz/cs/objekty/zamek-zlin/stala-expozice/>
- [70] PAMÁTKY V ČESKÉ REPUBLICE. Zlínský zámek- historie. *Pamatky.xf.cz* [online]. [cit. 2012-03-06]. Dostupné z : <http://www.batacanal.cz/pruvodce/mapy/f-info.html>
- [71] ZLÍN, OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA. Zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy. *Zlin.eu* [online]. ©2008 [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: <http://www.zlin.eu/page/29277.areal-batovych-zavodu-zamek-a-muzeum-vila-tomase-bati/>
- [72] PARLAMENTNÍ LISTY. Zlín: Nové využití zámku. *Parlamentnilisty.cz* [online]. ©2009-2012 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/parlament/obce-volicum/Zlin-Nove-vyuziti-zamku-Pojdme-spolupracovat-vyzyva-mesto-obyvatele-208314>

SEZNAM ZKRATEK

a.s.	akciová společnost
CR	cestovní ruch
ČR	Česká republika
ČVUT	České vysoké učení technické
FAB	Filmové ateliéry Baťa
ISBN	International Standard Book Numbering (Identifikační číslo typu knihy)
WTO	World Tourism Organization (Světová organizace obchodu)
www	world wide web (webová stránka)

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Uherském Hradišti dne

.....
jméno a příjmení studenta

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 4.1: Kolonie Baťových domků	24
Obr. 4.2: Baťův domek	25
Obr. 4.3: Vila Tomáše Bati	27
Obr. 4.4: Obchodní dům	31
Obr. 4.5: Baťův mrakodrap	31
Obr. 4.6: Velké kino	33
Obr. 4.7: Společenský dům – hotel Moskva	34
Obr. 4.8: Hrob Tomáše Bati	35
Obr. 4.9: Dům umění	36
Obr. 4.10: Baťův kanál.....	38
Obr. 4.11: Výklopník Sudoměřice	40
Obr. 4.12: Šlapací drezína	41
Obr. 4.13: Obuvnické muzeum	42

SEZNAM GRAFŮ

Graf 5.1: K otázce č. 1.....	45
Graf 5.2: K otázce č. 3.....	46
Graf 5.3: K otázce č. 4.....	47
Graf 5.4: K otázce č. 6.....	48
Graf 5.5: K otázce č. 7.....	49
Graf 5.6: K otázce č. 8.....	49
Graf 5.7: K otázce č. 9.....	50
Graf 5.8: .K otázce č. 10.....	50
Graf 5.9: .K otázce č. 11.....	51
Graf 5.10: .K otázce č.1.....	52
Graf 5.11: K otázce č. 2.....	53
Graf 5.12: K otázce č. 3.....	54
Graf 5.13: K otázce č. 4.....	54
Graf 5.14: K otázce č. 5.....	55
Graf 5.15: K otázce č. 7.....	56
Graf 5.16: K otázce č. 9.....	57
Graf 5.17: K otázce č. 10.....	58
Graf 5.18: K otázce č. 11.....	59
Graf 5.19: K otázce č. 12.....	59
Graf 5.20: K otázce č. 13.....	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro obyvatele trvale žijící ve Zlíně

Příloha č. 2: Dotazník pro návštěvníky Zlína

Příloha č. 3: Podkladové tabulky pro vytvoření grafů u dotazníkového šetření zaměřeného na obyvatele trvale žijící ve Zlíně

Příloha č. 4: Podkladové tabulky pro vytvoření grafů u dotazníkového šetření zaměřeného na návštěvníky Zlína

Příloha č. 5: Návrh exkurze „Putování po odkazu Tomáše Bati

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku Ekonomiky cestovního ruchu na Vysoké školy báňské. Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který se týká zlínských památek a jejich návštěvnosti. Získané údaje budou sloužit pro zpracování mé bakalářské práce zabývající se pamětihodnostmi vytvořenými firmou Baťa,a.s. V dotazníku **zaznačte** tu možnost, která nejlépe odpovídá Vaší situaci a v otevřených otázkách vyjádřete prosím svůj názor.

1. Znáte zlínské památky?

☐ Ano

☐ Ne

2. Pokud ano, tak které?

3. Navštěvujete zlínské památky?

☐ Ano, pravidelně

☐ Ano, občas

☐ Ne, nenavštěvuji

4. Které památky a zajímavosti jste již navštívil(a)?

☐ Vilu Tomáše Bati

☐ Obuvnické muzeum

☐ Baťovský domek

☐ Zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy

☐ Baťův kanál

☐ Lesní hřbitov

- ☐ Památník Tomáše Bati
- ☐ Zlínský mrakodrap – 21. správní budova
- ☐ Areál Baťových závodů
- ☐ Zoo a zámek Lešná
- ☐ Jinou _____
- ☐ Žádnou

5. Co Vám říká Tomáš Baťa, víte o co se zasloužil?

6. Která památka nebo atrakce je podle Vás nejvíce turisticky atraktivní?

- ☐ Zlínský mrakodrap – 21. správní budova
- ☐ Zoo a zámek Lešná
- ☐ Baťův kanál
- ☐ Obuvnické muzeum
- ☐ Jiná _____

7. Jak byste ohodnotil(a) informovanost o zdejších památkách (propagační materiály, brožury....)?

- ☐ Velmi dobře
- ☐ Dostačující
- ☐ Nedostačující
- ☐ Neumím posoudit

8. Jak byste ohodnotil(a) péči o zdejší památky a turistické atraktivity?

- ☐ Velmi dobře
- ☐ Dostačující
- ☐ Nedostačující
- ☐ Neumím posoudit

9. Pohlaví

☐ Žena

☐ Muž

10. Věková kategorie

☐ do 25 let

☐ 26 až 35 let

☐ 36 až 45 let

☐ 46 až 59 let

☐ 60 a více let

11. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

☐ Bez maturity

☐ S maturitou

☐ Vysokoškolské

Děkuji za Váš čas a spolupráci

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku Ekonomiky cestovního ruchu na Vysoké školy báňské. Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který se týká zlínských památek a jejich návštěvnosti. Získané údaje budou sloužit pro zpracování mé bakalářské práce zabývající se pamětihodnostmi vytvořenými firmou Baťa,a.s. V dotazníku **zaznačte** tu možnost, která nejlépe odpovídá Vaší situaci a v otevřených otázkách vyjádřete prosím svůj názor.

1. Za jakým účelem jste přijel(a) do Zlína?

- ☐ Nákupy
- ☐ Návštěva památek, turistický atraktivit a poznání města
- ☐ Zábava (kulturní a společenské vyžití)
- ☐ Návštěva příbuzných a známých
- ☐ Pouze projíždím
- ☐ Ostatní (škola, práce...)

2. Odkud jste přijel(a)?

- ☐ Zlínský kraj
- ☐ Jihomoravský kraj
- ☐ Jiný _____

3. Jak často Zlín navštěvujete?

- ☐ Jsem zde poprvé
- ☐ Byl(a) jsem zde 1 až 3 krát
- ☐ Byl(a) jsem zde již vícekrát

4. Jak dlouho se zde zdržíte?

- ☐ Jeden den – bez přenocování
- ☐ 1 až 2 noci
- ☐ 3 až 7 nocí
- ☐ Více

5. Znáte zlínské památky?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

6. Pokud ano, tak které?

--

7. Které památky a zajímavosti jste již navštívil(a)?

- ☐ Vilu Tomáše Bati
- ☐ Obuvnické muzeum
- ☐ Baťovský domek
- ☐ Zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy
- ☐ Baťův kanál
- ☐ Lesní hřbitov
- ☐ Památník Tomáše Bati
- ☐ Zlínský mrakodrap – 21. správní budova
- ☐ Areál Baťových závodů
- ☐ Zoo a zámek Lešná
- ☐ Jinou _____
- ☐ Žádnou

8. Co Vám říká Tomáš Baťa, víte o co se zasloužil?

--

9. Která památka nebo atrakce je podle Vás nejvíce turisticky atraktivní?

- ☐ Zlínský mrakodrap – 21. správní budova
- ☐ Zoo a zámek Lešná
- ☐ Baťův kanál
- ☐ Obuvnické muzeum
- ☐ Jiná _____

10 . Pokud znáte zlínské památky, odkud jste se dozvěděl(a)?

- ☐ Z médií (rádio, TV)
- ☐ Z internetu
- ☐ Z propagačních materiálů, brožur
- ☐ V turistickém informačním centru
- ☐ V cestovní kanceláři, agentuře
- ☐ Od rodiny a přátel
- ☐ Od personálu ve službách
- ☐ Z jiného zdroje

11. Pohlaví

- ☐ Žena
- ☐ Muž

12. Věková kategorie

- ☐ do 25 let
- ☐ 26 až 35 let
- ☐ 36 až 45 let
- ☐ 46 až 59 let
- ☐ 60 a více let

13. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- ☐ Bez maturity
- ☐ S maturitou
- ☐ Vysokoškolské

Děkuji za Váš čas a spolupráci

Příloha č. 3: Podkladové tabulky pro vytvoření grafů u dotazníkového šetření zaměřeného na obyvatele trvale žijící ve Zlíně

Všechny tabulky jsou vlastní konstrukce. K otázce č. 2 a 5 nelze tabulky sestavit.

1. Znáte zlínské památky?

Možnost odpovědi	Počet respondentů	%
Ano	44	73
Ne	16	27
Celkem	60	100

3. Navštěvujete zlínské památky?

Možnost odpovědi	Počet respondentů	%
Ano, pravidelně	6	10
Ano, občas	30	50
Ne, nenavštěvuji	24	40
Celkem	60	100

4. Které památky a zajímavosti jste již navštívil(a)? (možnost volby více odpovědí)

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Vilu Tomáše Bati	30	50
Obuvnické muzeum	38	63
Baťovský domek	16	27
Zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy	24	40
Baťův kanál	14	23
Lesní hřbitov	36	60
Památník Tomáše Bati- Dům umění	9	15
Zlínský mrakodrap – 21. správní budova	45	75
Areál Baťových závodů	26	43
Zoo a zámek Lešná	51	85
Jinou	7	12
Žádnou	0	0

6. Která památka nebo atrakce je podle Vás nejvíce turisticky atraktivní?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Zlínský mrakodrap – 21. správní budova	11	18
Zoo a zámek Lešná	40	67
Baťův kanál	5	8
Obuvnické muzeum	4	7
Jiná	0	0
Celkem	60	100

7. Jak byste ohodnotil(a) propagaci zdejších památek a zajímavostí?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Velmi dobře	17	28
Dostačující	25	42
Nedostačující	6	10
Neumím posoudit	12	20
Celkem	60	100

8. Jak byste ohodnotil(a) péči o zdejší památky a turistické atraktivity?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Velmi dobře	8	13
Dostačující	32	53
Nedostačující	7	12
Neumím posoudit	13	22
Celkem	60	100

9. Pohlaví

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Žena	34	57
Muž	26	43
Celkem	60	100

10. Věková kategorie

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Do 25 let	19	32
26 až 36 let	9	15
36 až 45 let	14	23
46 až 59 let	8	13
60 a více let	10	17
Celkem	60	100

11. Nejvyšší dosažené vzdělání

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Bez maturity	20	33
S maturitou	28	47
Vysokoškolské	12	20
Celkem	60	100

Příloha č. 4: Podkladové tabulky pro vytvoření grafů u dotazníkového šetření zaměřeného na návštěvníky Zlína

Všechny tabulky jsou vlastní konstrukce. K otázce č. 6 a 8 nelze tabulky sestavit.

1. Jaký je důvod Vaší návštěvy Zlína? (možnost více odpovědí)

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Nákupy	14	23
Návštěva památek, turistických atraktivit a poznání města	16	27
Zábava	19	32
Návštěva příbuzných a známých	8	13
Pouze projíždím	2	3
Ostatní (škola, práce...)	23	38

2. Odkud jste přijel(a)?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Zlínský kraj	38	63
Jihomoravský kraj	12	20
Jiný	10	17
Celkem	60	100

3. Jak často Zlín navštěvujete?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Jsem zde poprvé	5	8
Byl(a) jsem zde 1 až 3 krát	10	17
Byl(a) jsem zde již vícekrát	45	75
Celkem	60	100

4. Jak dlouho se zde zdržíte?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Jeden den – bez přenocování	34	57
1 až 2 noci	12	20
3 až 7 nocí	5	8
Více	9	15
Celkem	60	100

5. Znáte zlínské památky?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Ano	49	82
Ne	11	18
Celkem	60	100

7. Které památky a zajímavosti jste již navštívil(a) nebo se chystáte navštívit? (možnost více odpovědí)

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Vilu Tomáše Bati	16	27
Obuvnické muzeum	37	62
Baťovský domek	17	28
Zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy	28	47
Baťův kanál	20	33
Lesní hřbitov	17	28
Památník Tomáše Bati- Dům umění	18	30
Zlínský mrakodrap – 21. správní budova	48	80
Areál Baťových závodů	19	32
Zoo a zámek Lešná	55	92
Jinou	6	10
Žádnou	4	7

9. Která památka nebo atrakce je podle Vás nejvíce turisticky atraktivní?

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Zlínský mrakodrap – 21. správní budova	17	28
Zoo a zámek Lešná	32	62
Baťův kanál	2	3
Obuvnické muzeum	4	7
Jiná	0	0
Celkem	60	100

10. Pokud znáte zlínské památky, odkud jste se o nich dozvěděl(a)? (možnost více odpovědí)

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Z médií (rádio, TV)	16	27
Z internetu	24	40
Z propagačních materiálů, brožur	8	13
V turistickém informačním centru	4	7
V cestovní kanceláři, agentuře	0	0
Od rodiny a přátel	24	40
Od personálu ve službách	0	0
Z jiného zdroje	10	17

11. Pohlaví

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Žena	36	60
Muž	24	40
Celkem	60	100

12. Věková kategorie

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Do 25 let	33	55
26 až 36 let	14	23
36 až 45 let	6	10
46 až 59 let	3	5
60 a více let	4	7
Celkem	60	100

13. Nejvyšší dosažené vzdělání

Možnost odpovědí	Počet respondentů	%
Bez maturity	11	18
S maturitou	34	57
Vysokoškolské	15	25
Celkem	60	100

Putování po odkazu Tomáše Bati

Navrhovaná exkurze je zaměřená na poznání Baťova Zlína a okolních atraktivit, které jsou spjaté s Baťou. Cílem této naučné exkurze je přiblížení nejzajímavějších staveb, objektů a památek, které vznikly na základě iniciativy Tomáše Bati. Délka trvání exkurze je plánovaná jako dvoudenní s turistickým průvodcem. Navrhovanou exkurzi doporučuji pro studenty Vysoké školy báňské, kteří studují obor Ekonomika cestovního ruchu. Studenti se v rámci výuky seznámí se zlínskými památkami moderní funkcionalistické architektury a okolím Zlína. Exkurzi je možné spojit s předmětem Metodika průvodcovské činnosti, kdy by studenti mohli zároveň pozorovat v praxi práci turistického průvodce.

Základní informace o exkurzi

- Název: „Putování po odkazu Tomáše Bati“
- Délka trvání: dvoudenní exkurze (1 noc)
- Cílová skupina: studenti oboru Ekonomika cestovního ruchu
- Cena: 1368 Kč
- Doprava: autobusová
- Místo odjezdu a příjezdu: Uherské Hradiště
- Ubytování: ve dvoulůžkových pokojích v hotelu Galaxie***
- Stravování: polopenze
- Minimální počet účastníků: 30
- Termín: 11.- 12.5.2012
- Cena zahrnuje: dopravu moderním autobusem tam i zpět, 1x nocleh ve dvoulůžkových pokojích tříhvězdičkového hotelu Galaxie, večeři a snídani v hotelu, lodní lístek na plavbu po Baťově kanále, vstupy do navštívených objektů, služby turistického průvodce

Program exkurze	
1.den, pátek	Odjezd z Uherského Hradiště v 10.00 hodin do Spythněvi. Odsud plavba po Baťově kanále do Otrokovic. Z Otrokovic pokračuje přeprava autobusem do Zlína. Po příjezdu do Zlína ubytování v hotelu Galaxie***. Procházka továrním areálem, návštěva Obuvnického muzea a prohlídka expozic, poté následuje promítání krátkých reklamních filmů firmy Baťa. Návštěva Baťova mrakodrapu, prohlídka expozic nacházejících se ve 2. a 8. etáži, návštěva vyhlídkové terasy, která poskytuje výhled na celé město, projížďka pojezdovou Baťovou pracovní, možnost posezení v Café R21. Další zastávkou je Velké kino Zlín, Společenský dům, internáty, nynější Interhotel Moskva a Dům umění. Následuje návrat do hotelu, kde se bude podávat večeře. Po večeři možnost procházky nočním Zlínem či individuální program.
2.den, sobota	Po snídani v hotelové restauraci putování pokračuje k vile Tomáše Bati, ve které proběhne prohlídka s odborným výkladem o životě Tomáše Bati, historii vily a firmy, a poté proběhne projekce původních filmových firemních dokumentů a reklam z dílny Filmových Ateliérů Baťa. V poznávání pokračujeme do středu města a to návštěvou Zlínského zámku a Muzea jihovýchodní Moravy, kde je zřízena expozice <i>Bydlení v baťovském Zlíně</i> , která ukazuje typické vybavení domácnosti v první polovině minulého století. Následuje procházka k baťovským domků ve čtvrti Nad Ovčírnou. Posledním cílem je Lesní hřbitov, kam se dopravíme městskou hromadnou dopravou. V pozdních odpoledních hodinách odjezd do Uherského Hradiště.

Zdroj: vlastní

Kalkulace exkurze

Cena nabízeného produktu je stanovena na 1 osobu a zahrnuje ubytování, stravování, dopravu, vstupné a průvodcovské služby.

Průvodcovské služby

Sazba za celodenní průvodcovskou činnost činí 1500 Kč. Za celou exkurzi činí částka 3000 Kč. Při počtu 30 osob připadá 100 Kč na jednoho účastníka exkurze.

Ubytování

Ubytování je zajištěno ve dvoulužkových pokojích hotelu Galaxie, kdy cena za jednu noc činí 990 Kč, tedy 495 Kč na jednoho účastníka.

Stravování

Během prvního dne exkurze je zajištěná večeře v hotelové restauraci, která stojí 139 Kč. Druhý den je objednána v hotelové restauraci snídaně, v ceně 70 Kč.

Doprava

Autobusová doprava je zajištěna moderním autobusem MAN Zliner, kdy sazba za 1 ujetý km činí 23 Kč a náhrada za čekání činí 150 Kč za hodinu.

Trasa	Počet ujetých km	Cena za počet ujetých km v Kč	Náhrada za čekání v Kč	Cena celkem Kč
Uh. Hradiště - Spytihněv	10	230	0	230
Otrokovice - Zlín	12	276	150	426
Zlín – Uh. Hradiště	28	644	0	644
Celkem	50	1150	150	1300

Zdroj: vlastní

Vstupné

Cena lodního lístku na projížďku po Baťově kanálu činí 140 Kč, vstupné do Obuvnického muzea 30 Kč, zlínský mrakodrap 20 Kč, zámek Zlín a Muzeum jihovýchodní Moravy 15 Kč.

Zisk pro CK

Zisk pro CK je stanoven 30 % z nákladů na exkurzi.

$$1052/100 \cdot 30 = 316 \text{ Kč}$$

Celková cena exkurze

Průvodce	Ubytování	Stravování	Doprava	Vstupné	Zisk CK	Celkem
100 Kč	495 Kč	209 Kč	$1300/30 = 43$ Kč	205 Kč	316 Kč	1368 Kč

Zdroj: vlastní